

Štev. 19.

V Ljubljani, dne 1. oktobra.

„Naprej zastava Slave!“

1885.

Dr. Josip Kranjec.

Kader se Slovenci spominjamo glavnih točk svojega narodnega programa — domači jezik v šoli in v uradih — tedaj se nam kaže živa potreba, kako naj se z vsemi močmi deluje, da se vsaj na vseučilišči v Gradcu zopet ustanove učne stolice za „praktične“ pravoznanske predmete, kakor je občni civilni in kazenski zakonik ter postopnik civilne in kazenske pravde. Ako pa to potrebo zasledujemo v preteklih desetletjih, tedaj opazimo z nekakim žalostnim veseljem, da ima ona tudi v nas že svojo zgodovino, in v početku te zgodovine se nam sveti svitla zarja dr. Josip Kranjec, prvi docent občnega civilnega zakonika v slovenskem jeziku na graškem vseučilišči.

Reči moramo, in sicer v svojo sramoto, da Slovenci o tem našem moži še nimamo natančnejšega životopisa, dasi ni bil samo prvi pravoslavni docent s slovenskim jezikom, nego nam je, poleg drugih storjenih uslug, prevel prvi ves občni civilni zakonik. Ni sedaj bi nam ne bilo možno bolje osvetliti Kranjčevega življenja, da nam niso pri tem pomogli nekateri njegovi sovrstniki in sotrudniki,

kar se bode v spisu omenilo, pred vsem pa da nam ni pomogla sama, sedaj v Celovcu živeča Kranjčeva udova, gospa Marija Kranjčeva. Naj izrečemo javno vsem iskreno hvalo!

Omenjena gospa nam je dala razven drugih dat in njegove podobe na voljo Kranjčev lastni životopis, ki ga

nej je napisal kot njen zaročenec leta 1858. v dveh listih. Namenjen je bil torej s prvine le jedni ljubeči osebi in zato se morda tudi natančnejše ne peča z znanstvenim in političnim delovanjem svojega očeta. Vender navzlic temu se nam prav natančno v njem kažejo Kranjčevi boji z nasprotniki naše pravične stvari, boji, kakor so jih kili in jih še bijejo malodane vsi naši velmožje. Naj se razvidi, koliko so sedanji različni od prejšnjih, morda da so sedaj blažji!

Kranjčeva zaročenka je bila nemški izrejena, nemški je torej pisan tudi njej namenjen životopis. Preveli smo ga kolikor možno od besede do besede, izpustili le nevažne zasebne stvari, v odločnejših točkah pa mu dali govoriti samemu. Mislimo, da nam marsikatera njegova beseda

ne bode le zanimiva, nego tudi v pouk in vodilo sedaj, ko se bolj in bolj kaže potreba slovenskih pravoslovnih stolic vsaj na graškem vseučilišču.

Josip Kranjec*) se je porodil v župniji in občini Skale v bližini Velenj, sodniški okraj šoštanjski nekdanj celjskega okrožja, v romantični šaleški dolini. Rojstni dan mu je 17. februarja 1821. l. Roditelji njegovi so bili imoviti kmetovalci, in kakor pravi sam, gospodovali so 108. ralom skupnega zemljišča. Do dvanajstega leta je hodil v domačo župno šolo, potem so ga dali v Celje „študirat“, da bi postal „gospod“. L. 1832. je ustopil torej v tedanji tretji normalni razred v Celji, podkovan v vseh predmetih razven v nemščini, katero je le nekoliko razumel. Umetlili so ga k „pobožni, a zelo neprijetni“ perici Zupanovi Mariji. Tu se je pričelo življenje navadno slovenskim kmetiškim študentom. Kranjec in njegovi tovarši so dobivali hrano z doma, in gospodinja jim je le dajala zaduhlo stanovanje. Navzlic temu je bil ravno ta čas tako zdrav, da je bolezen poznal le po imenu. S četrtim gimnazijskim razredom je jel poučevati druge, a vendar je v petem razredu dobil prvo nagrado. Hotel se je zato s prisluzenim denarjem naplačati sam, in v vročem avgustu 1838. leta je potoval na Gornje Štajarsko, v Gradec in Marije Celje, dasi mu je skrbna mati pot o taki vročini odsvetavala. Želja se mu je izpolnila, a izpolnil se je tudi materin strah: kmalu po vrnitvi s pota je zbolel za živčno mrzlico, katero je sicer prebolel, ako tudi z plešasto glavo, a katera mu je vzela ljubega očeta, ki je to bolezen dobil od njega. Navzlic prestani hudi bolezni in mnogim lekcijam je dovršil tudi zadnji gimnazijski razred kot prvi premijant ter odšel v Gradec v tedanjo filozofijo. L. 1841. je ustopil v pravno fakultato graškega velikega učilišča. Dasi bi ga mati raji videla duhovna, vendar se ni protivila njegovi novi izvolitvi, tem manj, ker mu že več let ni trebalo z doma pošiljati nikake podpore.

Ko je bil dokončal prvo leto, ni prišel na dom, da se odpočije od dušnega napora, nego je ostal v Gradci, da se pripravi na doktorat filozofije. Dovršil je sicer z

*) Razumljivo je, da se je potem na nemških učiliščih podpisaval „Krainz“, kakor je razvidno na podpisu pod sliko. Pis.

izvrstnim uspehom nauke v prvem letu pravoslovja, pribojeval si je doktorat filozofije in z mnogim poučevanjem prisluzil dokaj gotovine za namerjano potovanje o prihodnjih počitnikih, a vse to ga je drago stalo: prvotno veselje in prožnost duha je izgubil, kakor pravi sam v svojem životopisu — morda malo pretirano in le drugim v svarilo — „Veselje, zakapati se v knjižure in nagnenje k samotarjenju, pravi, ostalo je pač iz onega časa. Na srečo, veli dalje, zavela me je usoda še isto leto v preprijazno rodbino, v kateri se je moje zdravje in splošno stanje lahko čisto okrepcalo, kakor tudi moja bodočnost natančneje zagotovila: bila je rodovina pl. Kodoliča, jedna najimovitejših na Štajarskem. K njej sem ustopil kot odgojevatelj meseca septembra l. 1842., in ostal sem tam do l. 1848; seveda sem moral odsle pravoslovne nauke nadaljevati kot privatist, kar je pa za me bilo le dobrodejno. Od ondaj sem menjaval vedno s to rodbino svoje stanovališče; sedaj sem bil v Gradci, sedaj v Radgoni, od koder so Kodoliči od starine. Leto 1845., znamenito zbok končanja mojih nauk, pomikalo se je h koncu, in za me je nastalo vprašanje, kam naj se v bodoče obrnem. To vprašanje je imelo nekdanj dosti resnejši pomen kakor danes, ko se zarad nedostatka pravnikov uradi poganjajo za kandidate in ne kandidati za urade, kakor ondaj. Državna uradništva so bila prenapolnjena, in po 6 do 10letnem brezplačnem službovanji so te konečno nastavili s 300 do 600 gld. konv. kova. O takih okolnostih se mi je videla služba vlastelinskega oskrbnika pri tedanjih patrimonijalnih štajarskih sodiščih jako vabljiva, in ker je gospod pl. Kodolič bil ravno lastnik jedne take graščine, to mi je bilo tem manj premišljati, da bi nadalje ne ostal odgojevatelj pri njem in si po tem ne uravnal svoje službene pripravljavne prakse. Ustopil sem torej, ko smo bivali v Radgoni, k tamkajšnjemu magistratu; ko smo se preselili v Gradec, pa h graškemu mestnemu magistratu; ob jednem sem ostal odgojevatelj domačemu sinu in v hišo sprejetemu sinovcu K. pl. H. . . . V tej praksi sem s svojo slovenščino dokaj pomogel kot tajnik pri neki preiskavi proti dolnještajarskim ponarejevalcem bankovcev.“

(Dalje prihodnjič.)

Janez Solnce.

Zgodovinska novela. — Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

Po kratkem premolku je pričel knez z nova: „Sedaj vama hočem nekaj povedati, kar mi je do sedaj ležalo v dnu moje duše, kakor leži kamen v najtemnejši globini morja. Moja zvezda je komaj izšla, in pred seboj ima še tek, kakor večna zvezda na večnem nebu! Moja zvezda bode žarila, kakor komet, ki s svojim repom pokriva celo obnebje, da pred njegovim bleskom otemné druge zvezde stvarniku v rokah. Leopoldus bode imel jedenkrat kraljestva pod svojo oblastjo, v katerih solnce nikdar ne zaide, in mogočnejši bode, nego je bil Carolus, peti svojega imena! A vse to bodem na-

pravil jaz, ki sem — kakor polip, — s sto in sto nitkami prepregel nebeško Hispanijo, da se mi izviti več ne more! Koliko noči nisem prespal. V mojih možganih je tolklo in tolklo, dokler ni bila spredena vsaka nit, skovano vsako kolesce! In sedaj mi je jasno vse; sedaj gledam s svojim duhom velikansko to prihodnost, kakor gledam svoj obraz v čistem zrkalu! Da, brata in prijatelja, poklican in izbran sem, da prikujem ime onih iz rodu turjaškega visoko na zvezde, in moje ime ne bode imelo manjše slave, nego je ima ime kardinala Richelieuja!“

Govoril je ponosno, z velikim naudušenjem. Tedaj se Janezu Vajkardu niti v sanjah ni dozdevalo, da bode nekaj let pozneje pregnan, pozabljen, zaničevan in s prokletstvom najvišje nemilosti obdan umiral od celega sveta zapuščen v tožnem in samotnem gradiči žuženberškem!

„Da se pa vse to doseže,“ nadaljeval je knez, „treba je pred vsem, da se s posvetno mojo knežijo združi še ona, ki bi mi dajala veljaven in upliven glas tudi v cerkvi božji; v cerkvi božji, katera še vedno odločuje in rebus nostris! Treba je torej pred vsem, da se mi izroči ravno ista oblast, kakor je bila izročena mogočnemu Richelieuju! Postati moram — kardinal!“

„Kardinal!“ Brata, katera sta do tedaj vestno poslušala, dvignila sta se s sedežev, in sta prvi hip tako zelo osupnila, da nista znala drugega odgovoriti, nego še jedenkrat vsklikniti:

„Kardinal!“

„Dà, kardinal!“ — in knezu se je prav odločno kazala v glasu nekaka zaničljivost, na drugo stran pa tudi nekaka zadovoljnost, da ta dva pritlikovca, ki sta mu bila vendar rodna brata, tako močno strmita o naklepih njegovega velikanskega duha — „dà, kardinal! In svojo besedo in svojo čast vama zastavljam, da hočeta še doživeti, ko bode knez in vojvod Janez Vajkard Turjaški tudi knez in kardinal svete rimske cerkve!“

„Moj Bog, saj si vendar oženjen!“ zaklical je general.

„Resnica je, oženjen sem!“ odgovoril je lahkodušno, „ali kaj to hoče, mi Herbarte? Sveta cerkev ima moč razrušiti še trdnejše vezi, nego je zakon s slabotno žensko. Sicer pa sem imel do sedaj še vedno srečo pri svojih naklepih. Kneginja, moja soproga, je bolehná, in njeno življenje je pojemajoča luč, ki ugasne morda danes, morda jutri! Prepričan sem, da mi umre ravno takrat, ko bode to moja sreča zahtevala!“

Suhotno se je zasmijal, ustal ter stopil h kaminu, kjer si je grel bele roke.

„Kogar Bog ljubi, poviša ga do nebes!“

Stegal je roki proti plamenu, kakor bi ga zeblo. Brata sta molčala. Knez pa je tudi molčal ter se ve-

selil strmenja bratov. Ko bi mu bil kdo tedaj trdil, da bode nesrečna ta ideja tudi njega, vsemogočnega ministra, podrla v prah in da bode zarad nje moral umreti kakor izdajica najvišjega svojega gospoda, imel bi ga bil za blaznega človeka, in v obraz se bi mu bil smijal! Ali vendar se je zgodilo tako! In naš Turjačan je moral umreti, ne da bi mu bil purpur venčal častilakomno čelo!

Ko sta brata le molčala, oglasil se je zopet:

„Caraffa je že v mojih rokah! A povej mi, mi Engelberte, ima li ta vladika Pédenski kaj upliva pri kuriji? Časih mali ljudje več dosežejo, nego bi kdo menil!“

„Vladika Pédenski?“ odgovoril je Volk Engelbreht, „ne vem, ima li kaj upliva ali ne! Naš Janez Vacano je postal sumljivo star in predober je tudi. Kurija se menda pritožuje, da so duhovenske razmere v vladikovini mnogo, mnogo slabeje od tedaj, ko je vladikoval še vzveličani Tomaž Hren. Menim, da nima obilo upliva!“

V tistem trenutku se je začul zvunaj, na hodniku (ki ga še sedaj vidimo pri knežjem dvorci) hrup in prepir. Čulo se je upitje, rovanje, plazenje ob stenah, žvenket orožja in vmes kletvice. Konečno so se vrata v dvorano s silo odprla. V mračni prostor je solnce svitlo zasijalo ter žarno obsijalo osebo, ki je med vrati na pragu obstala.

Bil je vitez Solnce! Lasje so mu razmršeni obdajali blede obraz. Držeč goli meč v roki premeril je s plamtečim pogledom dvorano. Potem je ustopil. Za njim pri vratih se je pokazalo nekaj plašnih obrazov; ali ti so izginili takoj, ker nikdo ni hotel izpiti prve jeze razdraženih gospodov.

Pred kaminom sedeči plemenitaši so ustali ter s strmenjem opazovali tujca, ki je z golim mečem pridrl v njivovo sredo.

„Solnce je!“ začudil se je Volk Engelbreht. „Kaj hoče tu ta človek.“

Potem pa je ironično dostavil:

„Prosil bi vas, premilostivi in mogočni gospod, da spravite svoje orožje. Mi vsi trije smo že sivih las, in kakor vidite — tu je pokazal v kot, kjer so sloneli trije meči — tudi brez orožja!“ — (Dalje prihodnjič.)

Iz sazavskih letopisov.

Zgodovinski roman. — Češki spisal Václav Beneš Třebizský poslovenil —l—r.

(Dalje.)

Mladenič priplava k bregu in sede v travo, kjer je še pred kratkim časom sedela Radka pod vrbo, katere veje so se dotikale samih valov.

Zastonj je klical Strachota Radko; ona ga ni slišala več.

„Deva moja, jaz te nisem umoril — jaz ne, ampak ta gologlavec, ki mi je pravil, da si opatova priležnica — Radka moja!“ zatarna mladenič.

Trikrat je odmeval od otožnih skal žalostni poluklic, ali zastonj.

Mladenič pa ni dolgo sedel v gosti travi; ustal je in skoro je dospel okolo skal vrh brega. Hitel je globlje v lesovje. Z gladine pa ni spustil očesa.

Daleč je ležal po bregu; dve ribarski koči je pustil za seboj, izognivši se jima.

Ko pa več ni mogel, padel je pod strmo skalo v mahovino.

Mesec je prodiral zvedavo skozi zeleni obok, kakor bi hotel mladenču posvetiti, da si Radko, ako priplava na površje, more vzeti vsaj mrtvo.

„Slišite li, valovi — slišite li? Moja nevesta pluje po Sazavi na svatbo; ali samo v robci in brez venca! — In zato ji lepo tiho vršite pesem, žalostno ali veselo, kakor hočete! — Ali to vam povem, le lepo tiho, da je ne vzbudite; dremlje, spi, vode so jo zazibale. — Brez venca da pluje, Strachota? Izgubila ga je in našel ga je slovanski opat Božetěch. Saj je pravil Kanan, kako je opat v rokah držal nje venec in kako ga je raztrgal in razmetaval . . .“

Nedaleč v vrbovji so zazvenele nekake melodije.

Zdelo se je, da tihi večerni vetrič prinaša na perotih iz zelenega lesa one čarobne glasove — pogrebni žalospev vodnih dev. Včasih se izpremeni petje v dolge jednoglasne glasove; potem se je zdelo, da prihaja v ihtec silen jok in zopet v hitre, ušesom komaj razločne glasove in takoj zopet v dolge jednoglasne.

„Tako bi nama gotovo tudi igrali pri svatbi, Radka. Škoda, da spiš in ne slišiš! Ali dobro ti je tako; le spi in ne prebudi se;“ šepetal je Strachota proti reki.

Zopet se zasliši glas iz vrbovja nedaleč na bregu, in visoko nad skalami v vrhovih hrastov zašume vetrovi veličanski koral. Slavčeki zažvrgole iz polnih grl, in vse to se združi v oski dolinici v nežnočutne, jako ginljive akorde — pogrebni finale.

* * *

Ta večer je sedel Krušina pri oknu s podprto glavo; žena pa je gugala obe deklici v naročji k spanju. Dekletci sta se nekaj časa sem bali očeta, ker mu je bil obraz mračen in oči divje bliščeče.

Povedal sem že, da tega nikdar ni bilo, da bi kmet celi večer s svojo ženo ne bil izpregovoril, celi večer se deci ne nasmehnil, ali da bi presedel do polnoči z glavo ob mizo uprto, in žena njegova da bi na klopi tiho jokala.

„Kje le zopet danes tiči? In mati, namesto da bi šla pogledat za hčerjo, toži pri peči, da sem z otroki prestrog in prehud,“ izpregovori naglo za mizo Krušina. Bile so to prve besede iz njegovih ust denašnji večer.

„Kaj pa, da je za majevih večerov lepo pod širnimi nebom. Kaj ne, ti skrbna mati in še skrbnejša žena? Mi dva sva bila tudi včasih vkupe zvečer zunaj. Tako lepo je tu sedeti nad reko. Ali ti si bila poštena in jaz tudi nisem mislil na sramoto. Toda prišel bode še dan, v kateri se bode začudil svet in praški knez, kako se umeje maščevati kmet nad nevrednikom, ki je spravil njegovo dete v sramoto. — Gotovo sedi kje ž njo; ali potem bodem kaznoval meniha in hčer, da odideta oba s sramoto iz Sazave!“

„Moj Bog! — Moj Bog!“

„Le kliči Boga, da bi bil pravičen kakor v Sodomi, ko je dal deževati ogenj z žveplom.“

Fran Josip I.

„Hotela bi potrditi s smrtjo, mož, da je Radčino srce do sedaj čisto in nedolžno. Čemu le tujim jezikom veruješ in si gluh k našemu prigovarjanju?“

„Zato, ker mi obe lažeta, ona in ti; ali ne bodeš mi dolgo legali.“

„Naj tukaj izpustim dušo, naj duša moja nima pokoja vekomaj, ako lažem in ako te varam!“

„Verujem, da bi rada umrla, da bi jaz sam moral preživeti sramoto, ki nas čaka, in bi sam moral rudeti pred ljudmi, ko bi kazali za mano s prsti, da sem za Judeževe denarje dekile prodal menihu. Z menoj bodeš živela, Dobravka, in z menoj bodeš prenašala sramoto. In o dolgih zimskih večerih ti bom pravil pravljico, kako je neka mati svojo hčer, katero je oče najbolj ljubil, zabarantala in da se je on potem obesil.“

„Za Križanega,“ zastoče na klopi pri peči žena in sklene roki nad glavo, da sta se hčerki prebudili.

„Mamica!“ zaupijeti obe z jednim grlom in vsaka se oklene materi od jedne strani okoli vratu. Revici sta slišali krik v spanji, in boječi se za mater, se vzbudili. Izmed stisnenih usten Krušinovih se izvije globok vzdih.

„Sam pojdem pogledat za njo!“ reče čez nekoliko, ustane, vzame kučmo, ki je ležala zraven njega, in gre na dvor.

Niti jedel ni ničesar danes; kakor se je vrnil s polja, tako je obsedel tukaj.

„Vsemogočni Bog, mož!“ zakliče žena z nova, spne roki, poklekne na golo zemljo in moli s hčericama za očeta. Potem položi obe na posteljo in odbeži za možem.

Vedela je, kje je sedevala o mraku Radka; večkrat je šla za njo in ji dejala, da bi si ne gnala tako do srca očetove jeze, ker ga bode s časom minila. Ali Radka ni nikdar nobene besede odgovorila in si je vselej zakrila obraz z rokama, da bi ne videla solz v materinih očeh.

Danes je bila že dvakrat zvunaj, ali Radke ni nikjer videla. Možu pa se je bala kaj reči, da bi ga ne razdražila, dokler ni sam pretrgal tihote z očitanjem.

V samostanu so bile svetilnice že ugasnile. Sive stene so bile podobne spomeniku, kateri so postavili nad grobom velikanovim in mogočni hramovi stebri in smeli oboki nad reko so bili podobni orjaškemu stanovanju zamrlega velikana.

Krušina je bežal v les daleč od dvora, in ustavivši se tudi tam, kjer se je reka najbolj ožila, gledal ji je na dno.

„Kaj ne, oče, ko dorastem, vzameš me s seboj v Prago? Popeljeva se po reki,“ pravila je Radka, ko je doraščala.

„Po reki, dekile, nikoli; Sazava je včasih zlobna. Popeljeva se z dvema konjema po cesti,“ odgovarjal ji je oče.

„Da je Sazava včasih zlobna?“

„To je, da je zlobna; najzlobnejša tam, kjer se oži v skalah. Buči v nji kakor v kovaški ješi, ko se meh najsilneje privzdiguje. Mnogo ljudi je že v nji utonilo, kakih deset, samo kar jaz pomnim. —“

Krušina se je spomnil tega razgovora in zobje mu nehote zadrhtajo. Za seboj pa zasliši korake in se obrne; za njim se je plazila njegova žena. Ali ni je čakal; temveč spustil se je globeje v les iskat svoje hčere.

Vsako silnejše šumenje valov ga je vender pretreslo. Zdelo se mu je, da je to zbadljivo očitjanje, s kakeršnim zamorjeno srce ne redko kedaj dokrvavi.

In daleč za njim se je razlegal v tišini jok zmučene žene, njegove Dobravke.

„Kaj se je le s teboj zgodilo, drago moje dete? — Kaj se niti svoji materi ne oglasiš? — Radka moja! Radka moja!“

Najžalostnejše je baje, kedar oče in mati do pozne noči in morda do dne iščeta svojega deteta.

XIV.

V ribarjevi koči.

„Kaj je to, da ne morem danes zaspati?“ pravila je možu stara ribarka. Ribič se obleče, sede k oknu in gleda na mesec, kako visoko plava po nebu.

„Saj pa danes Sazava tudi nenavadno buči! Kakor spomladi. Zato ne moreš zaspati.“

„Slišim, slišim!“ pritrđi ribarju starka.

„In vender je zvonaj tiho, komaj da se listi gibljejo po vrbah. Čudno; saj vender mnogo dni že ni deževalo, da bi si bila mogla reka privzeti vode iz potokov.“

„Ne in ne!“ jezi se ribarka, obrne se na trhleni postelji na drugo stran in si potegne rjuho čez glavo.

Nekoliko časa je bilo v ribarjevi koči tiho; starec je gledal vedno skozi okno; ali oči so mu lezle vkupe. Včasih zakima z glavo in za trenotek zadremlje. — „Bode že jutro in čas, da grem,“ pravi čez jedno uro. Ali zopet zadremlje, dokler ne opazi, da se dani. Tedaj ustane in gre. Ali ni bil dolgo pri reki. Ves začuden pribeži v sobo.

„Ustani, žena, ustani,“ budil je ribarko.

„Da bi te tudi —“

„Sazava je mlado dekle vrgla na breg; pustili so jo besi, nasitili so se je in sedaj plava po vodi.“

Kakor dvajsetletno dekle je bila ribarka iz postelje, začuvši o utopljenki. Vrže na se vrhnjo obleko, vzame jopo, obveže si glavo z ruto in beži za možem ven na breg.

Zares je plula po vodi še mlada ženska. Ribar hitro odveže ladjico. Kakor ščuka se vrže ribarka v čoln, mahne nekolikokrat z veslom, in bila sta pri dekletu. Starka se je ni nič ustrašila. Zagradi jo za dolge, razpuščene, dobro namočene lase in jo potegne k sebi; ribar prime dekle okoli pasa in jo naloži na ladjo.

„Ni bila dolgo pod vodo. Ali morali so se ž njo ruvati! Vidiš, kako raztrgano obleko ima na sebi. — Zato je reka danes tako šumela.“

„In zato jaz nisem mogla zaspati.“

„Lepa je menda bila. Še sedaj je lepa, poglej, žena, kakor bi hotela moliti, usta na pol odprta — oči zakaljene — poglej, gleda k nebu.“

„Kaj veš ti, kaj je lepo! Sramuj se, sive lase imaš; misli torej na poslednjo uro. — Nič ni bila vredna, že zato, ker je skočila v vodo. Zarad česa dobrega tega ni storila. Razuzdana so dekleta zadnji čas; me nismo bile take. Pa pojdi, ako ti nisem všeč. Kolikokrat sem ti že to rekla. Nekedaj sem bila tudi lepa, kakor . . .“

„Kakor zmaj.“

„Fej te bodi!“ odpljune babura.

Sramuj se, da nad mrtvim telesom začenaš preprič,“ reče možu jezno čez nekoliko.

„Ti bi se morala sramovati podtikati dekletu, da ni bilo za nič.“

„Kaj naj počneva ž njo?“ začne ribičeva žena, ko sta prišla do brega, in je starec utopljenko na travo položil.

„Jeden dan jo tu pustiva, ako bode kdo po nji vprašal. In ako ne bode, zakopljeva jo jutri tu.“

Štirje holmci malone že zarasli so zeleneli pod bližnjo skalo; na vsakem se je vzdigal nizek križ. Bilo je tu pokopališče utopljenecv iz ribičevega revirja. Njegovi predniki so od pradavnih časov tu pokopavali, ktere je vrgla Sazava iz svojega naročja. Ribič je za utopljenčevu dušo vselej molil „Oče naš“; žena njegova pa ni nikdar molila za nobednega.

„Čemu naj molim za nje?“ je dejala. „V peklu so in iz pekla z najmočnejšo molitvijo nikogar ne spraviš v nebesa.“

Bila je to hudobna žena.

Utopljenikom je strigla lase, plela iz njih kite in jih drago po vaseh prodajala, kjer je niso poznali; kjer pa so jo poznali, prihajali so k nji v ribičevo kočo, kadar so potrebovali njene pomoči.

„Proti strelji so, proti mrzlici, proti sušici,“ razkladala je, in tem, kateri so ji trikrat toliko plačali in se ji prilizavali, še skrivaj pošepetavala: „kdor se koga hoče iznebiti, naj mu podtakne kito v žep.“

Stari ribič je gledal utopljenko in žena njegova je otipavala nje lepe lase.

„Da ji lase pustiš v miru, to ti povem. Revica nima drugega kakor to. Svoje si smeš odstriči in jih glupcem prodajati. Tega ti ne branim; ali teh se ne dotikaj.“

„To je moje kakor tvoje, jednake pravice imava do nje,“ razsrdi se ribičeva žena.

„Tako jo zakopljeva, kakor sva jo dobila. Saj tako ne vzame nič drugega v grob kakor te lase. Nje obleka je raztrgana v cunje.“

Zaradi mene jo deni za steklo; ali to ti povem, da pobegnem od tebe in te pustim v lakoti. Potem pa jej surove karpe. To deklet naj ti jih pa kuba.“

„Ne psuj, žena, in pusti mrtvece pri miru,“ odgovoril je mirno ribič. Kuhane karpe je jedel najraje v črni juhi. Starka mu jih je izborno znala pripraviti in zato se je bal, da bi mu ne ušla. (Dalje prihodnjič.)

P e s e m

o carji Ivánu Vasíljeviči, mladem opričniku in pogúmnem kupci Kalašnikovu.

Zložil Lermontov. Preložil Josip Kržišnik.

II.

Za prodájno mízico sedí mlád kupèc,
 Krasotiv mladèc, Stepàn Paramónovič,
 Po priímeni Kalášnikov;
 Svíleno tǔgovíno razkláda lepó,
 Vabí góstov si z besédami láskavimi
 Ter zlató, srebró si prestéva skrbèn.
 A ni dóber dan se nakljúčil mu,
 Ker gospóda mímo hódijo,
 V prodajálnico ne ozírajo se.
 Odzvoníli v svetih cérkvah so večérnice;
 Za Krémľjem gorí megléna zárija,
 Na nebó obláčki nabegajo —
 Snežni métež goni jih, tulé žalostno;
 Opustélo šírno tržíšče je.
 In zapíra Stepàn Paramónovič
 Prodajálnico z durmi dobóvimi
 Ter s ključálnico varno prožínasto;*)
 Zlega psa — renčalca zobátega
 Na verígo močnó priklépa polèg.
 In pošèl je domóv, zamislívši se,
 H gospodínji mládi, za Moskvo — reko.
 In prispéje mí v svoj visóki dom,
 In začúdi se Stepàn Paramónovič;
 Ni prišlá mu napróti žéna mládostna,
 Z belim prítom krita ní míza hrástova,
 A pred svéto podóbo sveča jédva brlí.
 In klíče on póstarno služábnico:
 „Ti povéj, povéj, Ereméjevna,
 Kam dejála néki, kam skríla se je
 V tako pózni čas Aléna Dmítrevna?
 A kaj déca mojá preljúbljena,
 Je zabégala, zaigrála se,
 Tako ráno lí legla spávat je?“
 — „Gospodár ti mój, Stepàn Paramónovič!
 O, povém ti jaz čúdo čudesno:
 Da k večérnicam šlá Aléna Dmítrevna;
 A že mímo šèl pop z ženó je mládo,
 In prižgál je svečo, sél večérjat ž njo. —
 No dosléje ní tvoja sopróga se
 Še iz žúpne cérkve povrnóla ti.
 Ter da déca tvojá málehna
 Léglá spávat ní, ni igrat ní šla —
 Jókom jóče, néhče se utéšiti.
 I razbúril se jè z rézko míslijo
 Mladi tǔgovec Kalášnikov.
 Stopil k óknu jè ter zrè na úlico —
 A na úlici žé je mrka noč;
 Sneží béli sneg, razstíla je se,
 Zametáje sléd mimohódnikov.

*) Mit einer Springfeder versehen.

Kar začúje, da so duri dlésnole,
 I koráke slíši brze bǔzostne;
 On obréne se, zrè — síla kríževa!
 Tu pred njím stojí mláda žéna mu,
 Obledéla vsa, vsa prostolása je,
 Ruse kítice razpleténe jej
 S snegom — ívijem so prebéljene.
 Očí mótno glédajo kakor bláznici;
 Šepetájo usta neumévno jej.

„Kod si tí, ženà, ženà, pohájala?
 Na katérem lí dvóru, tǔgu lí,
 Da lasjè so tí vsi razmršeni,
 Da obléka vsa tí je raztrgana?
 Ka se šétala, pírovála si
 Sè sinóvi lí boljárskimi? . . .
 O, zató pred podóbami svétimi,
 Žéna, nísva pač se poróčila
 Ter menjála s prstanoma zlátima,
 Ali jaz zatvorím za želézen te ključ,
 Za okóvane dúri hrástove te,
 Da svetá mí bǔžjega ne bódeš vídela
 In iména částnega mí ne blátíla.“

In začúvši to, Aléna Dmítrevna,
 Golobícica, zatrepétala je
 Ter protrésla se kakor jasíkov list,
 Górkó — górkó mí jè zaplákala,
 Móžu ná tla zavalíla se:

„Gospodár tí moj, žarko sólnécece,
 Al' umóri me, ali slúšaj me!
 Tvojá slóva — kakor óster nož
 Srce krúto mí razjédajo.
 Ne bojím se smrti ljúte jaz,
 Govoríce sè jaz ne bojím,
 Nego lé tvojé nemílosti.

„Od večérnic sem domóv se vrácala
 Dol po úlici sama sámcata.
 Kar zaslíšala sem kot bí vršal sneg;
 Jaz oglédam se — zadi móž hití.
 Plašno krúknole so nožíce mí,
 S svílením nalíčjem sem zakríla se.
 In on sílno prijél me za róke je
 In govóril takó šepetáje mí:
 Kaj lí strášiš se, krásna krásotíca tí?
 Nísem zlóben tát, ní morílec ne,
 Sluga cárja sem, cárja gróznega,
 Ter se zóvem Kiribéjevič,
 Iz obíteli slavné iz Maljúttine. —

(Konec II. dela prihodnjič.)

Slovenci in Hrvati v Pragi.

Spisal Anton Trstenjak.

(Dalje.)

Ko je naš vlak prispel na kolinski kolodvor, pozdravljali so nas Čehi s klici: „Vítejte nam!“, „Na zdar!“, „Slava!“, „Živili Slovenci!“. Naudušenje, s katerim so nas Čehi ginjeno pozdravljali, ni se moglo dolgo poleči; ko smo stopali iz vagonov, kar obsuli so nas Čehi in nam stiskali roke v pozdrav, dekleta pa nas okrasila z rožami; podajali smo si roke, kakor da bi bili, in to si smo res, največji prijatelji, in videlo se je, da si moramo biti najboljši prijatelji. Naroda je bilo na tisoče in tisoče na kolinskem kolodvoru, da je bil naš sprejem podoben velesijajnemu shodu, na katerem mora biti ves narod navzočen, da se udeleži velevažnih pogovorov in da vsak svoj glas da sveti stvari slovanski, zaradi katere smo prišli k Čehom. Na kolodvoru nas je pričakoval mestni zastop kolinski, na čelu mu županov namestnik g. Civin, telovadno društvo „Sokol“ s svojo zastavo in godbo, na čelu „Sokolu“ je bil njegov starosta gosp. Tumliř, mesarsko društvo: vsi mesarji v lepi beli obleki — tudi s svojo zastavo, društvo kolinskih dijakov, veteransko društvo z zastavo, pevsko društvo: „Dobroslav“ in damsko pevsko društvo: „Dobromila“, „Literarno društvo“, „Meštanska in řemeselnicka beseda“, društvo krojačev, gospodarsko društvo in še mnoga druga društva. Vsako pojedino društvo je zastopalo poseben razred raznovrstnih stanov češkega naroda, iz česar se jasno vidi, da so vsi stanovi češkega naroda probujeni, da se vsi brigajo za narodno stvar. Ako bi že samo iz teh društev sklepali, morali bi reči, da še slovanski stanovi niso tako probujeni, in se torej tudi na zunaj ne morejo reprezentovati s svojo probujenostjo v skupinah, ker še jih jednaka probujenost ni prešinila. Češka društva nam kažejo ob enem svojo omiko, svojo duševno izobraženost tako sijajno, da že po tem smemo reči, da tak narod, kakor je češki, ki se v vseh svojih stanovih zaveda svoje narodnosti, ne more propasti in ne bode tudi nikdar propal. To vedo dobro njih sosedje Nemci, in zato jih z vso silo pritiskajo od vseh strani: stiskali jih bodo še nekaj časa, toda zakon prožnosti je tak, da se bode stisnena množica odbila s tem večjo silo, in joj si ga tistemu, ki je ta eksperiment delal. V burnem klicanju: „Slava!“ in „Na zdar!“ in za igranje narodne himne „Naprej“, katero je igrala sokolska godba, progovoril je in pozdravil kolinskega župana namestnik gosp. Civin Slovence in Hrvate z naslednjimi besedami: „Spoštovana gospoda! V imenu zastopstva kraljevskega mesta Kolina pozdravljam vas kar najsrčneje! Ljubezen, katera naudušuje otroke jedne matere, spaja nas z vami, kateri ste prišli z daljnega juga slovanskega, da bi videli naš napredek, napredek naše umetnosti. Simpatije naše so z vami tudi zategadelj, ker je usoda naša jako podobna usodi vaši. Mi smo na severji obklopljeni z morjem tujerodnega naroda in moramo na vse strani braniti svojo narodnost. Ta boj za svojo ohranitev bijemo težko, kakor se lahko prepričate iz naših del. Nemanj težavni so vaši odnošaji; vam se je boriti z dvema sve-

tovnima jezikoma. Toda do zdaj ste se držali stanovitno, in trdna nádeja, da bode te ustrajali, naudaja nas s prepričanjem, da bode te zmagali. V ti nádeji pozdravljam vse brate Slovence z vročim pozdravom: „Slava!“ — Burno odobravanje, klici: „Slava!“, „Na zdar!“, „Živili Slovenci!“, kateri so se razlegali od tisoč in tisoč navzočnih Čehov, bilo je zares dokaz, da so govorne besede županovega namestnika g. Civina našle živi odmev v srcih vseh navzočnih. V imenu Slovencev in Hrvatov se je zahvalil Anton Trstenjak blizu tako le: „Velecenjena gospoda! Dragi bratje! Prišli smo iz daljne domovine naše: s Kranjskega, Štirskega, Koroškega, Primorskega od sinje Adrije, s Hrvaškega in iz Dalmacije, to je iz zemelj, v katerih prebivata dva jednokrvna naroda, slovanski in hrvaški, da bi se osebno prepričali o napredku češkega naroda. Kar smo videli do zdaj, napolnjuje nas z največjo radostjo. Videli smo na svojem potovanji po češki zemlji toliko gorkega domoljubja in rodoljubja slovanskega, toliko iskrenega sočutja za nas Slovence in Hrvate, da smo se prepričali, da nismo zapuščen narod. Zapuščeni narod smo sicer, ker nimamo od nikoder upati pomoči za svoje kulturno razvijanje; jedino pomoč, katero imamo, dobivamo od svojih bratov, kateri z nami jednako čutijo, a drugi narodi, s katerimi živimo pod isto streho in jemo z njimi pri isti mizi, hočejo nas zatreti in odpoditi, da bi umrli. Zato se oklepamo Slovanov, zlasti vas Čehov, ker nam je v narodni borbi bil češki narod od nekdanj uxor; za njim smo hodili, njega hočemo posnemati še v prihodnje, ker se češki narod bojuje pod znamenjem, pod katerim je do zdaj zmagoval. A to predivno znamenje je slovanska ideja, katera, kakor imamo dokazov, naudaja ves narod češki. Ta ideja je usposobila vas, da ste v boji s krutim nepravicoljubnim nemškim protivnikom svojim ostali Čehi, Slovani. Imamo v vas prijatelje, zaveznike; da še več, imamo v vas brate, ker smo vsi sinovi jedne matere Slave. V srci svojem nosimo in gojimo danes to idejo slovansko, ker je v nji naša sila, naša bodočnost. Zato smo prišli, da bi utrdili z vami staro, nerazrušno bratovstvo. Z vami hočemo živeti in umreti, ali mi smo si v svesti, da bodemo živeli. Čez milijon narodov slovanskih ne more umreti! Zato naj živi dragi naš češki narod! Živila mati Slava!“ — Brezkončni klici: „Slava!“, „Na zdar!“, „Živili Slovenci!“ so spremljali te besede. Sokolska godba je igrala Davorina Jenka skladbo „Naprej“ in „Kde domov můj. Nato je odbor za priredbo vlaka predstavil g. Civinu naše sopotnike. Nepopisna radost je odsevala vrlemu Čehu z obraza, ko mu je bil predstavljen naš pesnik g. Simon Gregorčič. Intelligentnim možem in delavcem so padale solze iz oči, tolika ginjenost je vladala med nami. Kakor sveti evangelij tako zvesto so poslušali vsi naše govore, v katerih se je poudarjala naša težavna borba z največjim protivnikom Slovanstva, Nemcem, in v katerih se je risala naša boljša bodočnost — v zlogi in slovanski uzajemnosti. Češke

Aleksander III. Aleksandrovič, car ruski.

dame so nas obdarile z lepimi šopki, ali med tem je kolodvorski zvonec že tretjič zazvonil, in mi smo morali v vagone.

* * *

Nepozabljiv nam ostane sprejem v Kolinu. Kolin je bilo prvo zavedno mesto češko, ono je še danes v zavednosti in domoljubji uzor ostalim mestom. Teško se nam je bilo ločiti od njega. Klici: „Slava!“ „Z Bohem, mili bratři!“ so se tako močno razlegali okrog, da nismo slišali žvižganja našega vlaka, kateri nas je vse srečne in blažene odpeljal s kolinskega kolodvora. Ali komaj da smo se pokazali na polji, bili smo zopet priče tolike ljubeznivosti in bratovske pozornosti, da mi ni tega niti opisati mogoče. Na njivi je oral kmet s svojim sinom. Zapazivši naš vlak, zaustavita vola, pustita plug, odkrijeta se in tečeta k nam kličoč: „Živili Slovenci!“ Z druge strani je hitela k nam tolpa vaških otrok, držeč kvišku šopke iz poljskih cvetic in noseč jih nam pozdravljajoč nas: „Vítejte nam!“ Peljali smo se kraj reke Labe, katera je bila vsa polna malih čolničev, okrašenih s krasnimi zastavami. Fantje so veslali po reki sem ter tje, kakor da bi imeli kak manever; pozdravljali so nas z zastavami toli srčno, da nam ti presrčni prizori bratovske zavednosti ne pridejo nikoli iz spomina. Mi pa vsi nismo še nikoli v svojem življenji čutili tolike blaženosti, kakor ravno o tem lepem trenutju. Ljudje so prihajali k bregu Labe in nam od tod pošiljali prijazne pozdrave. In tako smo prispeli v Velim, našo bližnjo postajo. Velinski „Sokol“ s svojo godbo nas je tukaj pričakoval in pozdravil. Ko je sokolska godba igrala Davorina Jenka skladbo „Naprej“, pozdravil nas je starosta in nam dal v znamenje slovanske gostoljubnosti kruha in soli. V imenu Slovencev se je zahvalil g. Ivan Hribar s kratkimi besedami, in ko smo se rokovali z vrlimi velinskimi Sokoli, jel se je gibati vlak; in ko bi se le še malo zamudili, odšel bi vlak brez nas in bi nas ostavil v Velimu, toda nam bi ne bilo žal bivati med tako vrlimi Slovani.

* * *

Naslednja naša postaja do Prage je bil Češki Brod. Mesto Češki Brod je bilo okrašeno s češkimi in slovanskimi zastavami. Na kolodvoru nas je pričakovala velika množica naroda, g. župan Weidenhoffer, Beseda občanska s svojim predsednikom drom. Voldanom, „Sokol“ češkokobrodski pod vodstvom g. Douske. Do Češkega Broda nam je prišla naproti deputacija iz Prage, ki nas je tu srčno pozdravila. V ti deputaciji so bili gospodje: Jan. V. Lego, dr. Čihalik, Vil. Hron, Anger, Hrušky, Pitrdle in Jos. J. Toumžinský in še mnogo drugih. G. Toumžinský nas je pozdravil v imenu deputacije, ki nas je v imenu praške „Měštanske besede“ že tukaj sprejela. Ta deputacija je prinesla s seboj iz Prage lepe slovanske kokarde in jih razdelila med naše sopotnike. V Češkem Brodu nas je pozdravil g. Weidenhoffer z naslednjim govorom: „Pozdravljam vas, dragi bratje, v imenu staroslavnega mesta Češkega Broda v češki domovini! Vi ste in bode te naši mili, dragi bratje!

Da ste nam zdravi! Na zdar!“ Burni klici: „Na zdar!“ so spremljali te besede. Nato je izgovoril g. dr. Voldan te le besede: „Čast mi je pozdraviti vas v imenu občanske besede češkokobrodské. Prihod vaš nam svedoči o močnem prepričanji, da je v jedinstvu naša moč. Pozdravljam vas in bodite uverjeni, da vselej in v vsem nahajate v nas verne druge in pristaše, da so nam prava vaša tako draga, kakor prava naša in da se bomo bojevali z vami, dokler ne zmagamo. Naj živi slovanski narod! Slava Slovincům!“ Burno odobravanje je zavladalo nato med Slovenci in Hrvati, da se je videlo, kako globoko so jim segale v srca govornikove besede. V imenu Slovencev se je zahvalil g. Ivan Hribar za tolike dokaze bratovske ljubezni, katera bode Slovincem v njihovih težkih borbah v tolažbo.

K P r a g i.

Slavlje se je približevalo svojemu vrhuncu; nautušenost je prikipeła do vrhunca, ko smo se bližali k obličju zlate matere Prage. Vse hiše od Češkega Broda do Prage so bile okrašene z zastavami; na cesti in po potu je bilo na tisoče naroda, ki nas je nautušeno pozdravljalo. V Behovicah so nad predorom stali delavci v delavskih oblekah, pohiteli so sem iz bližnjih tovarnen in nas srčno pozdravljali. V Karlinu, to je ravno pred Prago, bile so ulice natlačene z ljudstvom; z oken so nas takisto pozdravljali in nam klicali: „Slava!“ Bil je krasen pogled na dolge ravne ulice, v katerih so stali ljudje, glava tik glave, in nam klicali: „Živili Slovenci!“ Po čistem zraku so odmevali brezštevilni glasovi: „Na zdar!“ „Vítejte nam!“ da je šumelo po zraku, da nisi slišal sam sebe. In v tolikem slavlju smo prišli še v večje slavlje, ko nas je vlak pripeljal do naše zadnje postaje, na kolodvor državne železnice.

V Libnu so nas prišli pozdravit delavci v svoji delavski obleki. Po hišah so bile razobešene češke zastave. Lepo je bilo gledati te zavedne delavce, kako so bili ginjeni, da si je marsikateri z jedno roko otiral solze radosti, a z drugo držal kvišku svojo čepico in nas ginjaeno pozdravljalo. Res tolažilno je bilo gledati, da je tudi njihova srca napolnila do vrha ljubezen do domovine in do slovanskih narodov.

Vlak je postal, in mi smo bili na državnem kolodvoru praškem, na katerem nas je pričakovalo toliko odličnega naroda, da nisi imel kam stopiti z nogo, a da ne bi koga pogazil; na vsakem kosu prostora je stal človek, glava do glave. Čehi so se kar usuli med nas in nas pozdravljali: „Vítejte nam!“ „Živili bratři Slovenci!“ Iz tisoč in tisoč grl se je razlegalo po širokem prostoru: „Slava!“ Slovenci in Hrvati so med tem stopili iz vagonov. Na peron so nas prišli pozdravit naslednji gospodje in korporacije: v imenu praškega mesta Vojteh Naprstek, arhitekt Pasovsky in Gabriel Žizka; „Akadmický čtenářský spolek;“ pozdravni odbor; udje praške „Měštanske besede“; udje „Društva českých zdravotníků;“ profesorji češkega vseučilišča; ravnatelj češkega narodnega gledališča gosp. Šubert, še mnogo drugih društev in mnogo odličnih dam. Na peronu nas je pozdravil starosta praškega „So-

kola" g. dr. Čížek v imenu stovežate Prage govoreč: „Pozdravljamo vas, drage brate od sinje Adrije, da ste nam dobro došli!“ Burnemu naudušenju ni hotelo biti ne konca ne kraja. Gnječa in stiska je bila tolika, da se nisi mogel ganiti. Imel je priti drugi vlak, a jeden oditi, tako da smo morali zapustiti peron in da so potakem morali tudi izostati ostali oficijalni pozdravi na kolo-dvoru. Pomikati smo se jeli s perona na ulico, ali s toliko težavo, da je prej minilo dobrih petnajst minut, predno se je mogel prvi naših sopotnikov priboriti do ulic. Za red je skrbel praški „Sokol“; v dveh vrstah so se postavili Sokoli, držeč se za roke, in sredi njih smo šli na ulice. Praškemu „Sokolu“ so pomagali delati red

Sokoli iz Smihova, Karlina, Žižkova, Holeševce, Vrševce in iz Branika. Vsa ta sokolska društva so prišla v sokolski obleki in z zastavami. S težavo smo rili skozi množico, in predno smo še prišli na ulice, zaklical je ves narod kakor iz jednega grla: „Živili, dragi bratje!“ Vse ljudstvo se je na to odkrilo, obstopilo nas in jelo peti „Hej Slované!“ To je bil najginjlivejši prizor bratovskega naudušenja. Pesem se je razlegala na ulice; občinstvo na ulicah je jelo peti z nami, a mi pa še vedno nismo mogli na ulice. In kar se zaslišijo glasovi: Kje pa so Slovenci? kajti na ulicah nas je čakalo trideset kočij, ki so stale prazne, in še nobenega Slovenca in Hrvata ni bilo videti v nobeni.

V.

V zlati Pragi.

Pozdravljamo te, čast in dika slovanska, zlata naša mati! Bodi nam tisočkrat pozdravljena! Kako skrbno si zbirala zadnji čas svoje sinove in hčere okrog sebe naznanjaje jim, da je dan, ko te obiščejo Slovenci in Hrvati, sivi sokoli z dalnjega juga, da je ta dan praznik za te in za nje, za ves rod tvoj. Ti si res zlata mati! Brez tebe bi bili Čehi zapuščene sirote, brez ognjišča; ti si jim bila uzor matere v veselih in žalostnih dneh narodnega življenja — trpljenja. Na tvojem lici se pozna, da si mnogo žalovala, premnogo trpela; ali danes, ko gledaš pred seboj stare znance, kri od svoje krvi, misel od svoje misli; danes se ti je razvedrilo čelo, oko zbistrilo, ker gledaš najdražji zaklad svoj, svoje slovanske rodove. Jedno smo s teboj; ti si naša kakor češka. Bodi nam tedaj pozdravljena tisočkrat! Vzemi nas k sebi, draga zlata matička, in mi ti bodemo pripovedovali jade svoje, ki jih nosimo na srci; trpljenje svoje, koliko smo morali prebiti od tistega časa, ko smo bili odtrgani iz tvojega naročja. Mnogo sinov in hčeri si izgubila: uničili so jih Nemci; mnogo plemen našega rodu počiva v hladni zemlji: pokopali so jih Nemci in Mažarji; po tuji zemlji, nekdanji naši, po grobovih svojih očetov in mater, po ruševinah mogočne slovanske države, korakali smo s solznimi očmi k tebi, spominjajoč se svoje žalostne preteklosti in misleč na tožno sedanost. Ti, zlata mati, nisi sama bila srečnejša v usodi. Še danes se jočeš na grobovih svojih slavnih kraljev, katere si izgubila, in ž njimi kraljestvo svoje. Danes čuvaš samo mrzle grobove svojih kraljevskih sinov! Prestol ti je prazen, brez kronane glave! Omagala si v težkem boji! Padli smo tudi mi. Samo ti si kakor misel ostala, in nas danes vzdiguješ padle od zemlje kličoč nam krepko: Slovani, kvišku! Plašno se oziraš okrog sebe, kakor da bi se bala, da ti nas kdo ne otme. Res v nevarnosti smo; ali čez sto milijonov nas je; zdaj bodemo mi skrbeli za te in tebi materi položili kraljevsko krono na glavo. Bodi nam torej milijonkrat pozdravljena! — Ti sveti občutki so nas nuda-jali, ko smo stopili na praške ulice. Od državnega kolo-dvora po Hybernskih ulicah, po Prikopih, Ovočnih ulicah in po Ferdinandovi cesti do češkega narodnega gledališča, to je do Veltave, bilo je vse polno naroda, toliko natlačenega ljudstva, da, ako bi kdo vrgel jabelko med nas,

ne bi moglo pasti na tla. Vza mestna poslopja in mnogo zasebnih hiš je bilo okrašenih s češkimi zastavami; z natlačenih oken so nas pozdravljale dame in nam metale krasne šopke in rože v kočije, v katerih smo se peljali po mestu, da nas je ta rožni dež malodane zasul. Ves narod pa nas je presrečno pozdravljaj: „Vitejte nam!“ „Slava!“ „Živili Slovenci in Hrvati!“ Polagoma smo posedali v kočije, katere so nam poslali praški mestjani, in v vsako kočijo je k nam prisedel po jeden Sokolec, ki nam je bil voditelj. Tako smo se v največjem slavlji peljali po Hybernskih in Ovočnih ulicah, po Prikopih in po Ferdinandovi cesti. Naše kočije so se mogle pomikati le počasi, ker je po širokih ulicah bilo toliko zbranega naroda, da smo z veliko težavo rili skoz gosto množico. Vozili smo se pol ure razoglavi, ker smo se vedno zahvaljevali za presrečne ovacije in pozdrave. Vsa Praga je bila ta dan na nogah. Bogatin in revež, stavec in mladenič, moški in ženske, vsi so bili ta dan veselega obraza. Vračajoč se potem v svoja stanovanja, v hotel de Sax in v hotel k Vrancu, niso se še dolgo izpraznile ulice; ljudje so še dolgo hodili po ulicah in se le polagoma poizgubljali v svoja stanovanja, kličoč si: zvečer se vidimo v Měštanski besedi, kjer bode oficijalni in slavnostni sprejem in pozdrav Slovencev in Hrvatov. V hotelih, v katerih smo dobili stanovanja, in ti hoteli so prvega reda, pozdravljali so nas vratar, sobarji in sobarice v lepem češkem jeziku, in mi smo se ž njimi pomenkovali samo v češkem jeziku in smo z veseljem opazovali, kako vlada češki jezik tudi v prvih hotelih kraljevskega mesta praškega.

Po kaj so hodili Slovenci in Hrvati v Prago? Čudno vprašanje! Kaj pa je v Pragi, da bi nas moglo zanimati? da bi bilo vredno našega potovanja? Neki profesor zloglasne prožnosti nas je sicer svaril: „Čemu nositi denarje v tuje dežele?“ A njegov drug nam je nedavno dajal nauke češ: „Slovani se še nimajo ponašati ne z velikanskimi duševnimi proizvodi, ne z imenitnimi iznajdbami, ne z vojno slavo.“ Odgovorili bodemo, koliko smo vredni te graje. Sicer smo bili vajeni do zdaj, da so

nam take reči očitali samo naši sovražniki; izmed nas vsaj se je malokdo osokolil do tolikega očitjanja. Pravite nam: Vi Slovani se ne morete kazati med omikanimi narodi evropskimi, ker vi še niste nič pridobili za človeštvo; nimate še svetovnega patenta, da bi smeli stopiti v kolo k ostalim evropskim narodom, kateri so že z enakimi patenti preobloženi in preobremenjeni od nog do glave. Vi ne smete biti ponosni na se, na svoje žalostno ime, ki pomeni v tujem jeziku roba; Slovani ste kakor robje, ki ne sme biti ponosno, ker se to ne ujema s postavami vaših gospodarjev, po katerih postavah naj bi smel biti ponosen na se in na svoja dela samo gospodar! Slovani nimate vojne slave, nimate velikanskih duševnih proizvodov, kakor drugi narodi; bodi tudi res, da še Slovani niso iz sebe nič znatnega doprinesli k razvoju in napredku človeštva! — Ali si že slišala, mati Slava, taka očitjanja in toliko poniževanja iz ust svojega sina? Ti odgovarjaš: „On“ me ne pozna, sicer mi ne bi mogel tega očitati! Morda je on spal ali pa bil Bog vedi kje daleč od mene, vsaj jaz ga nisem še nikdar videla pri sebi, da ni mogel ne zvedeti ne slišati nič o meni! Jaz da nisem nič storila za razvoj in napredek človeštva? Ali se moj rod ni nič pocivilizoval od tistega časa, ko je nehal biti pogan? Ali je še zmerom barbar? In tisti, kateri so ga izobrazili, ali so ga samo drugi, a nič sam sebe? Kdo je tedaj skrbel za naš razvoj? Ravno Slovani so prinesli Mažarjem prvo omiko: tega ne more nihče tajiti; Slovani so učili Grke poljedelstva po Peloponezu; zvršivši svoje poslanstvo, legli so v grobove, ki jih je brez števila po Grškem. In tebi, Slava, očita se danes, da nisi nič storila za napredek človeštva! Grda nehvaležnost! Ali nimajo slovanski narodi lepih literatur, da sami Nemci priznajejo, da na pr. tako kakor „onegov“ Tolstoj ne zna in ne bi mogel pisati nobeden Nемеc? Tvoji slikarji so tudi šušmarji! Tvoj Dvořak je morda samo vaški godec! A kaj pa so slovanski pesniki storili za razvoj človeštva? Pokažite nam narod v Evropi, ki bi imel tak ep, kakor ga imajo Srbi, in Slovani se mu bodo poklonili do črne zemlje, kakor se tudi njim mora pokloniti vsak človek, ki ceni to nebeško srbsko poezijo. Sam velikan Goethe je vskliknil Evropi, da se bode morala učiti srbskega jezika zaradi srbskih narodnih pesmi. Gotovo je veliki Nемеc vedel, da je srbski narod v poeziji toliko dosegel, da bodo duševni proizvodi srbskega naroda mogli blažiti vso ponosno Evropo. Ali g. profesor ne ve tega? Ni se potreba po nepotrebnem zaganjati v starinarje, ki izkopavajo staro šaro iščoč sledov stare preteklosti. Koga ne zanima njegova preteklost? In zakaj bi se je mi sramovali? Človeštvu nismo nič slabega storili. — Sobieski pred Dunajem! Kje so lavarke tega junaka? Slovani v boji proti Turkom! Oni so baš rešili človeštvo. Rusi v Aziji! Rusi na Balkanu! Ruski vojak je osvobodil balkanski poluotok: Srbe, Rumunce, Grke in Bolgarje. Toliko let so stokali balkanski narodi pod teškim turškim jarmom; Rusi so jih osvobodili, in koliko so s tem koristili človeštvu, to čutijo balkanski narodi, a ve vsak izobražen človek. — Vsi Slovani delajo, trudijo se; ali morda brez uspeha? Recimo, da samo za se delajo, in ali ne delajo za razvoj samega sebe — človeštva? In zdaj se očita Slovanom, da so

samo „gledali“, a drugi da so delali! Res, velikansko je napredoval človeški um; kamor koli pogledamo, prepričamo se o velikih delih, ki jih je storil človek za človeštvo. In zdaj še trdi naš rojak, da se tudi drugi nimajo pravice ponašati s svojimi deli! Prej je trdil, da Slovani niso nič iz sebe storili za razvoj in napredek človeštva, zdaj pa isto pravi o drugih narodih, da nimajo pravice ponašati se s svojimi deli, torej ves svet še ni nič storil za človeštvo! Hvala Bogu, vsaj smo zdaj Slovani jednaki ostalim narodom. Nič nismo! Jediní Deák in Mažarji so mu uzor naroda! Mažarji, pravi, razumeli so besede „velikega Mažarja“. In kaj je bil „visoki pomen“ velikega Mažarja besed? Narod mažarski se je uprl proti cesarskemu prestolu; narod mažarski je potlačil Slovane na Ogrskem; narod mažarski je poteptal pravice Nemcem in Rumuncem na Ogrskem; narod mažarski gazi vsem drugim narodom narodnost, jezik, torej najsvetejši dar, ki jim ga je Bog dal; jemlje jim vse pogoje narodnega življenja: narod mažarski vlada, Slovani, Nemci in Rumunci mu hlapčujejo, ker to zahteva mažarska državna ideja: tako je bila ustvarjena „velika Mažarska“, katera je uzor ustvarjanja našemu rojaku! Kje je tu pravicoljubja; kje človekoljubje, ako Mažar toli neusmiljeno tepta Slovane, konfiskuje jim narodni imetek, zapira narodne zavode? Kje so tedaj Mažarji kaj storili za človeštvo, da bi nam ta narod mogel biti uzor človeštva? Mažar je do zdaj bil velik samo v tem, da še ni spoštoval nobenega naroda razven sebe, in to samo sebe. Ali se mari tako pospešuje razvoj človeštva? In naš rojak izpoveda, da mu je tista „slavna“ misel Deákova, brez primere lepa, stvariteljna beseda „velikega Madjara“, ki je zagrmel svojim rojakom: „Madjarska bode!“ Dá, Mažarska je postala po nasilstvu, z uporstvom proti ostalemu človeštvu; in tak narod nam dajete v vzgled! Ali je to idejal naroda? Kakor Mažarji, tako še Slovani niso ravnali z nobenim narodom, ker so človekoljuben narod. Slovani niso taki, kakor nam jih vi delate. Naš pesnik g. Simon Gregorčič nam proslavlja v svoji predivni pesmi „Velikonočni“ ustajenje Slovanstva; našteva, kako velik dobrotnik je bil Slovan človeštvu, odbivši divje barbarstvo omiki, svobodi v varstvo — sebi v pogubo! sovražnik ga je živega pokopal v grob; grobovi slovanski se odpirajo: Slovan ustaje, delal bo spet za človeštvo, in svet se bo čudil njegovim velikim delom; torej delajmo vsi za slavno slovansko bodočnost! Pesnik ne omenja ni z besedico, da se bo Slovan maščeval za krivice; ne, on bode spet delal za človeštvo. Ni li to uzvišena poezija? in vender se zaganja v našega pesnika, a hvali Deáka! To ni lepo! Slovanov ni sram svojih del, svojega življenja; ne boli in ne peče jih nič, ker niso v zgodovini nikdar lenobe pasli, ker niso samo „gledali“, kako so se drugi trudili, ampak so bili nekdanj pridni poljedelci, ki so učili druge narode poštenega, mirnega poljedelskega življenja, a ne razbijanja in ubijanja, s čimer so se odlikovali njihovi sosede. Kot udje človeštva imajo enakih zaslug za človeštvo.

Ako bi kdo hotel pisati zgodovino človeštva, to smo preverjeni, da je ne bi mogel pisati brez Slovanstva. To je živa istina, katere ne more nihče tajiti. Sicer smo samo kratko omenili, da se ne sme s takim zaničevanjem

govoriti o Slovanstvu. Pregloboko spoštujem gospoda profesorja in jako cenimo njegove zasluge za Slovenstvo, da nam to spoštovanje in priznanje njegovih del ne dopušča drugače, nego samo kratko zavriniti nauke, krive nauke, ki se nam pošiljajo z Dunaja. Gospod profesor je že lansko leto pisal o isti stvari v zloglasnem „Ljublj. Listu“, v tistem listu namreč, kateri samo z zaničevanjem omenja naših teženj; v listu, kateri imenuje naš jezik „okorno narečje“, a naš narod „mevžasto ljudstvo“. Kdor s takim društvom, katero zasmehuje Slovence in Slovane, obči in mu služi, ta se že sam s tem obsoja, ker tako zaničljivo obsoja svoje rojake.

V Měštanski besedi.

V omenjenih hotelih smo se zbirali zmenivši se, da pojedemo skupno v Měštansko besedo. Odpočivaje si v hotelski gostilnici od trudapolnega pota, posegli smo po čeških listih, ki so bili v našem hotelu. Pogledavši nekoliko vanje, prepričali smo se koj, da je imel vsak obilo prijaznih besed za naš sprejem; vsak je le govoril o Slovencih in Hrvatih, o njih preteklosti, o njih težnjah na političnem in literarnem polju. „Svět ozor“ je celo priobčil na čelu lepo pesem Mužikovo: U zlatnu Prahu. Divadelnemu vlaku Jihoslovanů. V ti pesmi ponavlja pesnik večkrat besede:

„Pravil Buh: Slovanská lípo, zde mi stuj,
Pro tě žije, pro tě zmirá národ tvůj!“

Takisto je „Česká politika“ prinesla na prvi strani krasno pesem Gustava Dörfla: „Slovinským hostum v Praze“. Gotovo bi ustregel Slovincem, ako bi nam kdo obe pesmi preložil v naš jezik.

V ponedeljek tedaj, okoli devetih zvečer smo se imeli sniti v „Měštanski besedi“. Precej dolga vrsta Slovencev in Hrvatov, malone vsi potniki, pomikala se je počasi, pozdravljana in spremljana od ogromne množice naudušenega češkega naroda, po Prikopih in po Ferdinandovi cesti proti „Měštanski besedi“. Stopivši v veliko in krasno dvorano, ustane zbrano občinstvo, in kakor da bi zabučal silni vihar, razlegali so se po prostorni dvorani glasovi: „Vitejte nam!“ „Živili!“ „Slava!“ „Na zdar!“ — „Měštanska beseda“ je krasna, velikanska zgrada, zbirališče češkega naroda. Tu govori navadno Rieger, voditelj češkega naroda, kader zbira okrog sebe narod in mu razlaga za razne politične potrebe program uzajemnega postopanja. Tu je več velikih dvoran. Največja je bila tisti čas namenjena našemu shodu. Sredi nje je bila dolga miza, okoli katere so razvrstili Čehi nas Slovence in Hrvate, a okrog nas po straneh je bilo vse polno najodličnejšega ljudstva; smemo reči, da je bil tu zastopan ves narod češki.

Izza kratkega odmora stopi na oder g. Ekert, mož jako unet Čeh in Slovan, in nas pozdravi v imenu „Měštanske besede“ z naslednjimi iz bratovskega in z gorkim domoljubjem prenapolnjenega srca izvirajočimi besedami:

Velecenjena gospoda!

V časih, ko je še narod češki stal na visoki stopinji prosvete in slave, slovela je tudi nadveltavska pre-

stolnica njegova tako jako, da se je imenovala Zlata Praga. Ko pa je jelo zlato naše Prage bledeti; ko ji je bil strgan raz glavo kraljevski dijamem; ko je z umirajočim narodom ginila tudi Praga, ohranila se je navzlic temu in je živela pravljica o Zlati Pragi. Živel je v vseh časih globokega našega propada, daleč na jugu na gorah balkanskih in po bregovih Adrije in Save med brati Slovani. Jugoslovani so govorili po starem poročilu o slavni stolici češkega naroda, imenujoč jo Zlato Prago tudi v časih, ko se je jela Praga čim dalje tem globočje odtujevati svojemu narodu. Toda to pripovedovanje se je uresničilo. Naša Praga je spet Zlata Praga; srce je, glava in krona našega probujenega naroda. Kakor v starodavnih časih zalesketala je naša mati zopet v leskečem zlatu narodne zavesti in v domovinski ljubezni svojih sinov, in milijon src čeških in slovanskih ji bije naudušeno naproti.

In danes pozdravljamo v naročji matičke Prage mile in drage nam potnike iz teh slovanskih pokrajin, v katerih se je poročilo o zlati češki Pragi ohranilo ves čas našega narodnega propada. Zlata Praga pritiska danes na svoje srce deco vesoljne naše matere Slave z daljnega juga. Dobro nam došli tedaj, dragi bratje Slovenci in Hrvati; bodite nam pozdravljeni v mestu Libušinem, v „Měštanski besedi“, katera je skupno središče domoljubnega praškega meščanstva! Kakor sokoli prileteli ste k nam gledat to našo in vašo zlato Prago: to zemljo, katera je napojena s krvjo, potom in solzami očetov naših: to mesto, katero je postavila in posvetila tisočletna zgodovina naroda češkega! Prišli ste gledat naše življenje, naše probujenje, naše delovanje in narodno bojevanje, in se razvedrit v uzvišenem zlatem svetišči češke Talije, katero je narod postavil sebi. Srca naša so vam letela naproti, kakor hitro je počil glas po naših gorah: V Zlato Prago! Danes hitimo k vam, da vas kot brate pritisnemo k srcu in da vas objamemo kot vrle junake, ki stojite na slovanski straži na obalah sinje Adrije, pod velikanom Triglavom, v beli Ljubljani in po bregovih Mure, Soče, Drave in Save.

Dobro so nam znane vaše pritožbe in želje; znamo in zasledujemo obrambeni boj, ki ga bijete v slovanskih Termopilah z dvema močnima in zlobnima sovražnikoma. Tudi naš narod je imel pritožbe in želje, in bije tudi boj, kakor vi, boj za obrambo materinskega jezika slovanskega v šoli in v javnem življenji ter za ljubezen do domovine. Tukaj zajemajte, bratje, za boj ta nove moči na prslih slovanske matere naše Prage! Tudi pri vas se je dogodilo podobno čudo kakor v naši domovini; tudi vaš narod, nedavno še nepoznan in za mrtvega proglašen, ustaja od mrtvih in z združeno močjo zahteva svoje pravice, ki jih zasluži po božjih in človeških postavah. To čudno ustajenje naroda vašega in našega nam je poročilo, da obrambeni boj naš vodi do zmage. Znano nam je popolnoma, da je vaš boj primerno težavnejši in da je povsod solnce vaše svobode zakrito s črnimi oblaki; toda vroča vaša ljubezen do naroda bode prepodila tudi te črne oblake. Slovanov je bodočnost! Narod probujen in zaveden; narod, ki po svojih pravicah zahteva tako krepko, kakor vaš narod, tak narod se ne da več udušiti. Narod, kateri se ponaša z apoštolskim

Slomškom in pesnikom Preširnom, je zares po božji previdnosti poklican za kaj večjega.

Ogrejte se torej, bratje Slovenci in Hrvati, na sri drage naše slovanske zlate matere Prage! Naj bi vas pokrepčali narodni spomeniki češke slave, s katerimi se ona ponaša, zlasti naše narodno gledališče; naj bi vas izpodbudilo krepko življenje našega mesta; naj vas naša bratovska ljubezen nauduši za dalnje blagoslovljeno delovanje za blagor milega naroda! K temu delu podajmo si roke! „Složimo se!“ „Milujme se!“

Vse važnejše stavke tega z velikim naudušenjem sprejetega govora je vse občinstvo, zlasti slovensko in hrvaško, potrjevalo s ploskanjem in klici: Naj živi uzajemna naša stvar, naj nas bratovska zloga združi za vekomaj v krvavi borbi zoper naše skupne sovraže — Nemce. Tolazilno je bilo gledati in vsakemu se je tajalo srce, ko smo se tako čutili kot jedno srce in jedno dušo. Vsi Čehi, takisto odlične njih dame, stopili so k naši mizi in trčili s kozarci: Na zdravje vseh Slovanov! Živili vsi Slovani! Slovenci in Hrvati so vselej skupno postopali in se vedli kot pravi bratje. Med tem je kvartet društva „Kytare“ zapel nekoliko krasnih slovanskih pesmi. Velika, prostorna dvorana, po kateri je kar šumelo v češkem, slovenskem in hrvaškem jeziku, potihne mahoma, kakor da ne bi bilo nobenega človeka v njej, ko so jeli peti udje „Kytare“. Udje tega pevskega zbora so sami prvi pevci narodnega gledališča. Njih petje ni bilo petje, ampak igranje na kitari, in vendar v vsi dvorani ni bilo ni jedne kitare! Peli so, kakor da bi kdo igral na kitari, in od tod ima društvo to ime. Ako bi človek ne videl teh pevcev, moral bi verovati, da so to izvrstni kitaristi, ki igrajo na kitare slovanske pesmi. Nas je to naravno posnemanje kitariskih strun, ki še kaj takega nismo slišali, jako očaralo, a naše pevce tako naudušilo in razgrela, da so sklenili jednako igranje udomaćiti v Ljubljani, in mi torej upamo, da jih bomo kmalu slišali v ljubljanski čitalnici.

V imenu Slovencev in Hrvatov se je oficijalno zahvalil Čehom pisatelj teh vrstic blizu tako le:

Velecenjena gospoda!

Predragi bratje!

Na moravski in češki zemlji, po kateri smo k vam potovali, bili smo priče tolike iskrene in bratovske ljubezni, tolikega čistega slovanskega domoljubja, da za vse to nimamo besedi, s katerimi bi vam mogli izraziti svojo toplo zahvalo. Na vsem potovanji se nam je kazal ves češki narod v velikosti svoje probujenosti in narodne zavednosti, in smo se prepričali, da sme vse Slovanstvo biti ponosno na tak narod, kakor je češki, da sme mati Slava biti ponosna na svojo najzavednejšo hčerko zlato Prago. Vaša zlata Praga nas je sprejela najiskrenejše in najsrčneje; zastopniki vašega kraljevskega mesta, vašega vseučilišča, narodnega gledališča, vsa različna društva, na čelu jim vrli praški „Sokol“, in tukaj v Měšťanski besedi zbrani cvet praškega zavednega meščanstva, vsi ste nam danes odprli svoja srca, in mi se tako razumemo z vami, kakor da bi bili vaši češki rojaki. Bодite zagotovljeni, velecenjena gospoda, da nam bodo spomini na to bratovstvo ostali neizbrisni in nepozabljivi v

naših srcih, kajti naše bivanje pri Vas je najlepši trenutok našega življenja.

Dragi bratje! Ko je še Jugoslovanom stal na tilnik naš neprijatelj in ko smo še težko vzdihovali in žalovali stoletja potlačeni in zaničevani, in ko je še tudi vas nemila usoda priklenila v teške okove in smo vsi umirali za svobodo denasnjih svojih sovražnikov in tlačiteljev, takrat so črni oblaki pokrivali nebo, in dolgo je bilo oblačno slovansko nebo. Naši rodovi se niso mogli zdramiti. Ali tedaj je v našem mrtvilu pala iz neba prva iskra, iskra bratovske slovanske uzajemnosti. Zlata Praga je zvesto gojila dolgo časa iskro slovanske ideje, in ko je solnce svobode prisijalo na našem obzorji, unela je ž njo srca slovanskih rodov in uzdignila kvišku milijone in milijone. Takrat se je seznanil z najodličnejšimi sinovi češkega naroda mož, mlad Hrvat, prinesel je to iskro slovanske uzajemnosti na naš jug, vrgel jo med Hrvate in tako ustvaril novo dobo slovanskega ustajenja. Slovanska ideja je jela ogrevati naša srca, katera danes toplo bijó za vse slovanske brate.

Stoletja in stoletja so nosili naši pradedje tri jade na sri svojem. Te jade so podedovali rodovi, podedovali smo jih tudi mi, in naša zgodovina je polna trpljenja in zatiranja, večna borba za narodni obstoj. Ti jadi so naši sovražniki Nemci, Mažarji in Lahi, ki nas obkrožujejo od vseh strani. Različni po rodu, ali jednaki v zatiranji našega rodu so naši sovražniki. Uničili bi že bili tudi nas, kakor so jih že mnogo naših plemen, da nam ni podala pomočne, rešilne roke jedna velevlad evropska, a to je slovanska ideja. To je tedaj uzrok, zakaj jo tako jako cenimo, zakaj se tako tesno oklepamo svojih bratov. V svesti smo si, da nam je samo v vaši zavezi zagotovljena boljša bodočnost. Prepričani smo, da mi moramo v prvi vrsti biti Slovani, kajti kdor ni Slovan z vso dušo svojo, ta tudi ni ne pravi Slovenec, ne Hrvat, ne Srb, ne Bolgar, ne Čeh, ne Poljak, a tudi Rus ne.

Danes smo prišli, da utrdimo naše prijateljstvo z vami, da bomo lažje prenašali in odbijali teške udarce svojih starih sovražnikov, starih pravim, kakor je stara naša zgodovina v Evropi. Z veliko tolažbo se bomo vrnili v svojo domovino, ker smo pri vas našli, da jednako čutite z nami, da so vaše težnje jednake našim težnjam, in da imate vi iste idejale kakor mi. Trdno se tedaj nadejamo, da bomo z uzajemnim podpiranjem in delovanjem pospeševali svoje skupne težnje. S temi občutki bomo še pogumnejši nadaljevali borbo za svoj obstoj; in ako nam Bog da in sreča junaška, upamo, da dnevi boljše bodočnosti niso daleč od nas. Premnogo je že češki narod storil za Slovanstvo. Vi ste, dragi bratje, uzor domoljubnega in požrtvovalnega delovanja nam ostalim Slovanom, zato vam želimo iz globočine srca, naj bi Vam Bog blagoslovil domoljubni trud v prospeh vsemu Slovanstvu. Naj torej živi nam predragi češki narod na slavo svojo in vsega Slovanstva!

Nato je govoril dr. Čihalik:

Preslavna gospoda!

Dragi nam gostje in prijatelji!

Najprvo vas moram, velečastita gospoda, prositi, da mi oprostite, da se upam govoriti v vašem materinskem jeziku, akoravno ga nisem popolnoma zmožen in

dasi vam je naš jezik tudi znan. Ali jaz vem iz svoje izkušnje, kako ljubko so mi glasovi našega jezika doneli pri vas na uho, ko sem nekoliko časa bival po svojem poklici med vami, in smem upati, da se tudi vi veselite slišati glas svojega jezika na češki zemlji, in to tem bolj, ako vas zagotovim, da moje priproste besede prihajajo od srca in se milo v vaših srcih odmevajo.

Vselej, kader se ponuja prilika našemu ljubemu mestu Pragi pozdraviti in v svojem ozidji ljube goste iz dalnjih slovanskih krajev sprejeti, takrat ima vselej naše mesto imeniten praznik, in njegovo slovansko srce od veselja poskakuje v znamenje narodne uzajemnosti in bratovske ljubezni. Tudi danes ste videli, kako nam veselje odseva iz oči, a srce radostno kipi; slišali ste v boljšem govoru odkritosrčne besede, s katerimi smo vas pozdravljali, vas drage brate, prihajajoče k nam iz dalnjih krajev, da bi se prepričali o našem napredku in da bi se radovali zlatega bivališča naše umetnosti. In res mi bode vsakdo pritrtil, da smo od odprtja „Narodnega gledališča“ preporodili svoje narodno življenje in tudi znatno pouzdignili idejo splošne slovanske uzajemnosti.

Kar so naš Kollar, Jungman in Šafařík v duhu gledali kot vabljive in neizvedljive idejale, to se danes resnično obistinuje — misel uzajemnega približevanja in

spoznavanja cvete na vseh vejah velikega slovanskega debla in se razodeva v duševnih delih.

To je govoril g. Čihalik v slovenskem jeziku; potem je končal svoj govor v češkem jeziku blizu tako le:

In vi ste danes pohiteli k nam in s tem zasvedočili pred vsem svetom uzajemnost duha in krvi z nami. Tudi vi ste poslali k nam zastopnike k temu velikemu prazniku, a ti naj prineso s seboj domu bratom svojim ono naudušenje, katerega ste bili zdaj priče v Pragi.

Velikanski napredek nam stopa pred oči! Praga je s svojim gledališčem privabila k sebi toliko potnikov, da je postala duševno središče vseh Slovanov. Na tisoče in tisoče potnikov je sem prišlo; lani so bili vaši dragi sosedni bratje Hrvati in Srbi; pred nekaj dnevi je mati Praga pritislila na srce svoje drage brate iz Amerike, a danes pozdravlja presrčno tako slavne zastopnike krepkega in nam po usodi tako bližnjega naroda slovenskega. Naj bode to dokaz našega uzajemnega približevanja, nov dokaz naše duševne nerazdružnosti.

Govornik je še potem želel, naj bi skoro dobili v Ljubljani „Narodni dom“ in naj bi si tudi skoro osnovali „Narodno gledališče“, končavši: V brzo uresničenje te misli, kakor v obče lepše bodočnosti naroda slovenskega kličem iz globočine srca „Na zdar!“ in „Živio!“.

(Konec prihodnjič.)

Hrvaški spomini.

Spisal J. Trdina

(Dalje.)

Preko odra je tekla podgana ali pa so se pripodili nanj psi in otroci, ki niso spadali v igro: občinstvo pa se ni ganilo; sedelo je brezbrizno in ravnodušno, kakor da bi ne bilo niti zapazilo teh nepotrebnih pritikin. Kar jaz vem, skalila se je samo dvakrat ta brezprimerna in gotovo največje hvale vredna tišina in mirovitost varaždinskih poslušalcev. Ravnateljeva žena je bila ostala dlje časa doma zaradi poroda. Ko se je prikazala zopet na odru, igrala je preprosto deklico, ki se tega ni vedela, da so dvojni ljudje na svetu. Taka nedolžnost in nevednost žene, ki je prišla ravnokar iz otročje postelje, zdelo se je občinstvu vendar le nekoliko preveč neverjetna in nemogoča. Smijalo se ji je neudržno do konca igre, in še gredé domov na vseh ulicah, morebiti celo v postelji. Še veliko več hrupa je naredil v gledišči in po mestu drugi pripetljaj. Igralec, zal mladenič, opisaval je na odru iskreno z globoko ginenim glasom bistvo, slast in srečo prave ljubezni. Neka gospa (menda udova) se je bila vanj že zdavnaj zaverovala. Doslej je srčno strast nekako skrivala in zatajevala. Ta pot ji čut prekipi ter je premaga in izda. Krasne besede ljubljene glumca jo tako očarajo in zavedo, da skoči s sedeža, roke razširi in zakliče vsa zamaknena: Ljubimec duše moje, pridi semkaj na moje srce, da te objamem in potem blažena umrjem. Viharja, ki se dvigne v gledišči o tem nenavadnem prizoru, ni moči opisati. Dame so psikale, psovale, pljuvale, omedlevale od srama

in gnjusa, moški pa se gromoglasno krohotali ali pa zabavljivo ploskali in žvižgali. Čudna prigodba, katero je razpravljalo in obsojalo občinstvo veliko tednov in mesecev, naklonila je prezaljubljeni revici neskončno mnogo zbadljivega očitavanja in bridkih solz. Stare Varaždinke jo pripovedujejo gotovo še dandanes v veseli družbi mlajšim svojim tovaršicam, ki majo brez dvojbe nekoliko neverjetno z lepimi glavicami. To se ve, da prosto ljudstvo, ne znajoče nemški, ni pohajalo gledišča, tem marljivejše so se zbirali v njem mnogobrojna varaždinska gospoda. Na vsak način moram soznaniti slovenske bralce kolikor toliko vsaj s krasnejšo polovico tega odličnega občinstva. Vednosti svoje o nji sem prejel ponajveč od šegavega suplenta Sudca, ki je živel že precej dolgo v Varaždinu in se ukvarjal z velikim veseljem in uspehom z zgodovino sedanjega časa in rodu. Skrivno mestno kroniko je znal na pamet, in pridno je pomagal uredovati ustni varaždinski dnevnik. Ljudi je presojal strogo in nemilosrdno, ali korenito. Ženske Sudca niso marale, ker je bil za čudo suh, tanek in oduren, poslušale so ga pa vendar le prav z voljo, ker je govoril ne le mnogo, ampak tudi prijetno in slano. Gospodične je za hrptom kaj rad pikal in jih obsipal z vsakovrstnimi smešnimi pridevki. To nespodobnost so zvedele in mu jo pošteno povrnile. Dale so mu povsema prikladni priimek: Gelsenkönig, ki se ga je prijel tako čvrsto, da se ga ni nikoli več iznebil. S Sudcem sem stal v gledišči

vselej zajedno na desni strani blizo odra. Opozoril me je precej na vsako smešnico in novico, katero je zapazil; če je prišla kaka dama, ki mi je bila še neznana, razložil mi je na tanko, kdo je, kakova je in kake zgone in nezgone je doživela že v ljubezni. Oglejmo zdaj površno nekatere imenitnejše gospe in gospodične, ki so krasile to gledališče. Prvi sedež (če štejemo od desne strani) je zapremala ponosna dama, ki je spadala vsekako med glavne zastopnice varaždinske hotvoleje. Obraz njen je spominjal človeka starogrških kipov. Bil je bled, žlahten, lep in pravilen, morda razven nosa, ki se je zdel vsaj meni za majhno, prav majhno trošico predolg. V domovini svoji je slovela zaradi samobitnih in predrznih svojih nazorov. Iskreno je zagovarjala že pred tridesetimi leti žensko emancipacijo. Prosim rojake svoje, naj si ne mislijo o nji nič slabega, saj dokazujejo mnogi vzgledi sedanje dobe, da se strinja tako svobodoljubje prav lahko z najstrožjo npravnostjo in poštenostjo. Hrvatje naštevajo razne čudne navade te dame, ki spričujejo, da izvršuje svoj nauk rada tudi dejanjski. Rodovinske razmere se ji vidijo baje pretelesne, preživalske, in torej nekako niske in podle, zato ne zove hčere svoje nikoli s tem imenom, nego ji pravi le: prijateljica. Isto tako ji ne sme reči hči nikoli mati, nego tudi samo: prijateljica! Poleg te duhovite gospe je sedela največkrat zastavna žena krepke rasti in obilnega života. Trideseto leto je bila že premahnila, vendar ni zazrl opazovalec še nobenega znamenja, da se ji bliža z brzimi koraki jesen življenja. Obličje in čelo je imela gladko, vedro in svetlo, kakor da je sklesano od kararskega mramorja. Za zelenih let svoje mladosti je rasla ta čudovita centifolija prosto na planem in razveseljevala marsikaterega bogatega mladeniča in starca z bujnim cvetjem in omamljivo svojo vonjavo. Sreča je dala, da se je zaljubil vanjo imovit varaždinski trgovec, in ona je bila dovolj pametna, da mu je verjela in ga poslušala. Poslal jo je v glasovit zavod na izobrazbo. Čez dve leti pa je presadil opitomljeno rožico na svoj vrt, kjer je cvetela odslej v zvesti ljubezni samo svojemu gospodarju in dobrotniku. Na tretjem sedeži se je nahajala navadno gospodična, katero smo poznali najbolj po pridevku Goldmimerl. Javno mnenje je trdilo, da se zaljubi v obraz njen izmed desetih komaj jeden, ali sladko hrepenenje unemala je v srci vseh dobroživčkov zlata priloga, ki bi se ogrenila ž njeno roko. Uganeno ji je bilo dvajset tisoč goldinarjev dote! Ti silni novci so ji naklonili tudi častni priimek Goldmimerl. O nje življenji sta omenjeni varaždinski dnevnik in kronika molčala, kar se more zmatrati za dober dokaz, da ji je teklo še mirno in čisto. Zraven te skromne in tihe deklice je slonela nemarno ali pa se izvirala samopašno gizdava krasotica, katero so imeli sploh zaradi bogastva za kraljico vseh krščenih varaždinskih gospodičen. Jezikoslovci, ki so brali Homerja, pa so jo imenovali zaradi neznansko debelih oči boopis (volooko!). Oče njen je prvakoval med varaždinskimi trgovci, in prijatelji njegovi so trdili, da bi ga bilo sram dati jedinici svoji manje nego petdeset tisoč goldinarjev! Začel jo je dvoriti mlad, jako čeden uradnik, s katerim sem rad občeval, ker je ljubil goreče ne le svoj hrvaški, ampak ves slovanski narod. Kake tri tedne je

poslušala jako milostivo prilizovanje njegovo, potem pa ga je pustila kar nanagloma, kakor bi odrezal. Zameril se ji je najbolj s tem, da je bil — preboječ! Dejala je, da bi vzela rajši kakega smrdljivega Juda nego takega bedaka. Soglasno so govorili možje, ki so bili zvedeni v ljubavnih spletkah in skrivnostih: „Ti nemškuti diši sablja. Vojaki so brez straha — vsaj pri dekletih. Njim ne bo mogla očitati, da so bedasti. Boste videli, da jo bo zaplenil prvi častnik, ki se oglasi.“ Ne vem za gotovo, ali zdi mi se jako verjetno, da se je prerokovanje njihovo izpolnilo. Opomniti moram še to, da so se varaždinski Judje smijali velikanski doti, katero so obetali volooki devici tuji ljudje. Bili so uverjeni, da bo morda več nego za polovico manjša in da se nje oče zaradi tega ne bo nič sramoval, ker pozna on sam najbolje trohljeno zastavo, na kateri mu stoji imetek. — Pojdimo dalje! Na konci druge vrste imamo dve majhni, dobro rejeni sestri. Posebno izobraženi baš nista in glavo jima pokrivajo gosti, rdeči kodri. Kako drugo bi kazili, da bi bila grda; njima dvema pa niso dosti škodili. Uradniki in trgovci nižje vrste so jima radi oprostili to napako, ker so vedeli, da bo prinesla možu svojemu vsaka šest tisoč goldinarjev. Kak bogatin se takemu denarju še ne klanja, tem bolj pa se cedé po njem sline vsakemu avskultantu, suplentu in trakarju. V mlajšo sestro se je zaljubil moj znanec Sudec in mi povedal tudi cinično na vsa usta, zakaj. Dejal je: „Sam veš, kako težko izdelujem z borno svojo plačico. Cape si omišljam na dolg. Stanovanje, zajutrek in obed moram plačevati, za večerjo mi ne ostaje ni počen sold. Spat grem večkrat lačen nego sit. V hiši teh dveh rudoglavk pa se živi mastno in slastno. Malone vsak dan večerjajo bifstek, mojo najljubšo jed. Ko omečim Emico, kar se bo kmalu zgodilo, in udobrovoljim tudi mater njeno, ni dvojbe, da me bodo začeli vabiti k sebi. Zvečer jih bom kratkočasil z burkami svojimi in užival ž njimi vred božanski bifstek. Tudi me krojač ne bo več tako nadlegaval, ko bo videl, da me misli vsprejeti ugledna rodovina za svojega. Kredita bom imel povsod, kolikor bom hotel.“ Lahko živec se je zmotil. Mati izvoljenke Sudčeve je zvedela na tanko vse grehe in slabosti njegove in prisilila hčer, da je morala to znanje razdreti in se pustolova ogibati. V varaždinsko gledališče pa so hodile tudi deklice drugačne, bolj idejalne vrste in bire. Kdor jih je videl, zadovoljil ga je popolnoma nebeški dar njih lepote in miline. Poleg njih človek ni mislil na denar; da ga je vprašal kdo po doti, zdelo bi mu se bilo tako govorjenje podlo in razžaljivo. Meni se je zapičila v spomin najglobočje črnkasta, snažno ali prosto brez lišpa opravljena hči nekega domačega obrtnika. Gledala je izpod temnih, mogočnih obrvi oh tako angeljsko nedolžno in božestveno, sladko in lepo, ob jednom pa tako vražje zapeljivo in peklensko pekoče, da je moral biti dober junak, kdor si ni ožgal srca ob bajnem plamenu teh dveh varaždinskih očesec. Za najkrasnejšo vseh mnogobrojnih cvetlic pa je razglasilo javno mnenje nebogato gospodično, ki je bila po rojstvenem kraji Hrvatica, po krvi in imenu svojem pa Slovenka. Ni bila še dopolnila dvajsetega leta, itak je preživela že dva romana, izmed katerih se je zvršil jeden jako žalostno in strašno. Ljubil jo je prezal, iz-

obražen trgovec. Uverivši se, da ga ne bo uslišala, obupal je in se ustrelil. Bral sem pisemce, katero ji je poslal za slovo. Bilo je ganljivo, da so mi prišle solze v oči. Zadnjo vrsto pomnim še danes. S tresočo se roko, morda samo jedno minuto pred smrtjo je zapisal besede: Ein sanftes Lebewohl! ein leiser Händedruck! und das Leben hat — geendet! Nekaj dni po ti nesreči je šla gospodična k neki stari sorodnici in videla pri nji prvokrat grdo porastenega moža nepriljudnega obraza in vedenja. Zdel se ji je podoben kakemu ciganu ali judovskemu krošnjarju. Drugače je bil jako omikan človek. Teta mu je dajala naslov: inženir. Samopašno dekle se je moralo na vse grlo smijati, ko se ji je začel kosmatin militi in dobrikati. Sešla se je z njim potem še dostikrat, najprej pri sorodnici, pozneje pa tudi na svojem domu. Vsak pot je bil proti nji bolj ljubezniv, ona pa tudi vsak pot bolj osorna in zabavljiva. Dejala mu je naravnost v brk, da tako ostudnega človeka, kakor je on, ni videla v vsem življenju svojem. Njega dolgo ni čisto nič oplašilo to razžaljivo očitjanje. Hvalil in častil jo je iskrenejše nego mater božjo in Boga. Ta stanovitnost je premogla na posled nje napuhneno srce. Zaljubila se je v grdega in-

ženirja tako strastno in nespametno, da ni mogla ne jesti ne spati. Na videz mu je pa še vedno nagajala ter ga zasramovala v pričo vsakega človeka. Kakor trgovec, hotel je tudi on že obupati. Ustreliti se baš ni mislil, ali začel se je je ogibati, in že se je zapisal na pošti, da bi zapustil Varaždin za zmerom. Ljubica to zve in se tako prestraši, da omedli. Ko se zopet predrami, razodene materi skrivnost neskončne svoje ljubezni in jo zaroti, naj gre precej po inženirja in ga privede k nji. Ko ljubimec pride, pade mu na srce in ga prosi oproščenja. Zaradi nekih nepričakovanih zaprek se je praznovala svatba še le čez pol leta. Jaz sem se seznanil z njo lično, ko je bila že blažena nevesta. Prišla je kdaj h hčeram gospodarja mojega v pohode in nam razložila sama na tanko ves razvitek ljubezni svoje. Jednoč sem jo vprašal, če je ni britko presunila smrt ubogega mladenčca, ki je umrl zaradi nje. Ona je dejala hladno in malone zaničljivo: Prav nič ne, saj ga nisem prosila, da naj se ustrelji. Zakaj je bil tako neumen? Ta odgovor jo označuje tako rezko in korenito, da mi ni treba opisavati svojstev in npravov njenih. (Dalje prihodnjič.)

Bolgarska — združena!

Zakor strela z jasnega neba zadela je dne 19. minolega meseca ves slovanskemu razvoju sovražni svet brzojavna vest iz Plovdiva, da je odstavljen gubernator Krstovič, odstranjena njegova vlada in da začasni odbor, na čelu mu dr. Stranský, upravlja v popolnem redu Vshodno Rumelijo, ob enem pa po volji narodovi kliče Aleksandra, kneza bolgarskega, da prevzame vlado. Pravo kurjo polt pa je prouzročila marsikje — posebno na Angleškem in v „mogočnem“ Magyarországu — daljša iz Sredca prihajajoča novica, da se je knez udal volji naroda, izdal manifest, sklical sobranje in v družbi ministerskega predsednika Petka Karavelova odpotoval iz Varna v Plovdiv.

Nepopisno veselje pa sta ti dve brzojavki zbudili v srci vsakega Slovana, kateri je v narodnem svojem ponosu prepričan, da se bode krasni balkanski poluotok, na katerem so cela stoletja zavirali vsak napredek fatalistični Turki, preosnoval, prenovil in v srečno življenje prebudil na podstavi slovanske moči, slovanske marljivosti, slovanske ustrajnosti in na uplivu slovanske omike. Nepopisno veselje sta ti dve brzojavki vzbudili posebno v nas Slovencih, ker sta nam neovržen dokaz, da idejali, za katere ves narod trpi, za katere se ves narod naudušuje in za katere se ves narod bori, — naposled kljubu vsem mnogokrat jako težkim in na prvi pogled nepremagljivim oviram konečno vender le morajo priti do veljave. Stoletja in stoletja je trpel narod bolgarski pod krutim pritiskom divjega in versko neznosnega moslimstva. Svet, ki sodi navadno le po unajnosti, tega največjega trpina med vsemi narodi evropskimi še malodane poznal ni več. Danes pa je bolgarska domovina po

ustrajnosti in marljivosti svojih sinov; po svoji gmotni in krvni požrtvovalnosti in po pripomoči plemenitega, po veri in krvi sorodnega si naroda, svobodna in — združena.

Dà! Bolgarska je združena! To je veliki, za vse Slovanstvo tako znameniti obseg omenjenih dveh brzojavek. To je nasledek znamenitega, tako mirno in brez prelivanja krvi izvršenega državnega prevrata. Bolgarska je združena in — naj bi si to nekateri še tako toplo želeli — ne bode več ločena in ponižana, pač pa povečana in proslavljena.

Da bodedo pa ta tako znamenito uprizorjeni državni prevrat mogli dobro umeti in oceniti, treba se nam je ozreti nekoliko v minolost.

Ko je Rusija po sijajnih zmagah, po smelih vojaških prehodih čez Balkan, po okupaciji vsega bolgarskega ozemlja in po prihodu svojih čet pred vrata samega Carjega grada leta 1878. svoj načrt svetoštetanskega mira, s katerim je genijalni general Ignatijev hotel temeljito rešiti slovansko vprašanje na balkanskem poluotoku, predložila berolinskemu kongresu; tedaj so se ostale velevlasti, posebno Anglija in Avstrija, uprle temu načrtu boječ se, da bi Rusija zadobila prevelik upliv na balkanskem poluotoku in da bi, ko bi Carjigrad bil lišen svojega zaledja, prej ali slej ruske čete brez velike težave prišle vanj. Zato je njihova modrost bila obrnena posebno v to, da preprečijo ustanovljenje velike Bolgarske, in srečno je angleški Jud lord Beaconsfield dosegel najprej to, da se je cela Macedonija izluščila iz Ignatijevega Bolgarije. S tem je Bolgarska bila že za polovico zmanjšana; a tudi tega ozemlja je bilo judovskemu angleškemu državniku še pre-

več za samostalno — slovansko državo. In res so našli modri možje — ki imajo navado delati račune brez narodov — način za razdelitev tudi ostalega ozemlja. Poleg samostalne Bolgarske ustanovili so namreč še neki državni ustroj, ki ni bil ni tič ni miš; deželo, katera je ostala odvisna od turškega sultana pod gubernatorjem, ki ga je on imenoval; bila pod nadzorstvom nekega evropskega poverjenišva; imela svoj parlament, svojo samoupravo in svojo vojsko. Bolgarska je bila tedaj raztrgana na tri kose, in sovražniki Slovanstva z Beaconsfieldom na čelu so triumfovali meneč, da so s tem prestregli ne le ruski upliv, temveč zaprečili tudi daljši razvoj Slovanstva.

Najnovejši dogodki nam pričajo, da so se v svojih nadah jako prevarili. Bolgarska je bila po njihovem prizadevanji razkosana na zemljevidu; ni pa bila razkosana v srcih bolgarskih rodoljubov in ruskih njihovih prijateljev. Tiho se je takoj od leta 1878. začelo pripravljati vse za združenje Vshodne Rumelije s kneževino. Ustanavljala so se agitacijska društva, katera so imela idejo združenja širiti med prostim narodom; poučevalo se je vojaštvo, kako važno nalogo mu bode o ugodnem trenutku izvršiti; širili so se spisi, ki so z naidušenimi besedami pozivali na veliko delo; delilo se je orožje. Najpoglavitejše in najznamenitejše pa je to, da se je pri bolgarski in vshodnorumelijski armadi upeljalo rusko velenje, kar je v Bolgarih udrževalo trdno prepričanje, da bode o izvedbi združenja, ako potreba, kooperovala z njimi mogočna ruska armada.

Z druge strani pa je tudi Rusija skrbno pripravljala terrain. Knez Bogorides (Aleko paša) — rojen Grk — ki se jej ni zdel dovolj zanesljiv, moral je po njenem pritisku na onemolega sultana odstopiti in na njegovo mesto je prišel goreči bolgarski rodoljub Krstovič (Gavril paša). Isto tako se je očistilo vse uradništvo s tem, da so morali neslovanski življi med njim zapustiti Vshodno Rumelijo. Nadomestili pa so se z Bolgari in Rusi.

Ko se je stvar tako za združenje pripravila, treba je bilo čakati samo ugodnega trenutka, kajti Rusiji je moralo biti pred vsem do tega, da jej novega njenega dela ne prepreči diplomacija. — Pisatelj teh vrstic je imel letos priliko govoriti z odličnim bolgarskim državnikom. Ko je prišla govorica na združenje kneževine z Vshodno Rumelijo, izgovoril je mož znamenite besede: „U nas vse pripravljeno; nam toljko podoždati, kogda Rossija skažet, čto Jevropa sklonnaja molčati.“

Ni tedaj dvojbe, da je minolega meseca Rusija naznanila v Sredec in Plovdiv, „čto teper Jevropa sklonnaja molčati“, in da so se še le po tem naznanilu začele vršiti končne priprave za veliko narodno delo, katero se je te dni izvršilo.

In to delo je trajno, kajti iz doslej povedanega bode jasno, da si je Rusija zagotovila pred njegovo izvršitvijo soglasja vsaj nekaterih evropskih velevlasti. Da sta med temi velevlastmi Avstrija, katera je bila pridobljena o letošnjem sestanku v Kromerži, in Nemčija, katera je — soditi po vseh okolnostih — že prej odobraval ta načrt, ni nam treba še posebe poudarjati. Ako se sedaj službeni in poluslužbeni listi obeh držav rote v potu svojega obraza, da se je prevrat v Vshodni Rumeliji izvršil brez vednosti Nemčije in Avstrije, ima to isti pomen, kakor zapor gubernatorja Krstoviča, kateri je bil sam najnaidušenejši pospešnik združenja. Zadnje se je zgodilo in prvo se godi samo zato, da se meče pesek v oči brez tega že zadosti slepemu padišahu ob modrem Bosporu.

Mislilo se je s početka, da bodo Turki skušali z orožjem zaprečiti združenje; danes se tudi tega ni več bati. In tako je Bolgarija postala povečana, ne pa še dovršena. Še živi namreč v Macedoniji bolgarski narod, katerega ista privlačna moč kakor njegove rumelijske brate vabi k Sredecu. Tudi ta narod ne bode ostal dolgo pod turškim gospostvom; tudi on bode skoro pozdravljal ob Marici bolgarskega kneza za svojega vladarja.

In tako je sedanji prevrat le predigra k ustanovitvi velike bolgarske države.

—b.

Princesa Tereza bavarska o Rusiji.

(Th. v. Bayer, Reiseeindrücke und Skizzen aus Russland. Mit 6 Illustrationen und 2 Karten. Stuttgart, J. G. Cotta'sche Buchhandlung. 1885.)

Rusiji tudi izobraženi Slovenci le malokaj vemo, in kadar se nam ponudi prilika, da bi lahko pregnali stoglave predsodke o največji, ogromni skupini slovanskega naroda, tedaj je ta prilika za nas često prav zala zadrega; nimamo je priprave, s katero bi nasprotniku pojasnili razmere ruske države, razmere, ki so za Slovanstva bodočnost preimnitne! To naše neznanje je obrazilo, četudi se ne da opravičiti. Vzrasli smo po učilnicah, med zgodovinskimi, zemljepisnimi in narodopisnimi nauki, ki dovoljujejo Rusije le mimogrede in toliko omenjati, da nemški srditeži poskušajo naši mladini prigovarjati temne nazore o slovanskem velikanu na severu in sovraštvo ucepljati do Slovanstva. Potem pa naše življenje navadno obtiči doma in naše izobraženje se

daje uplivati od nemškega knjigarstva. Le droben odstotek naše inteligencije more stopiti v svojem življenju na ruska tla in v ruski narod, in le malo več se jih ruščini toliko priučti, da morejo iz ruskega slovstva zajemati spoznavanje ruskega carstva in naroda. Nam sicer branijo naše slovanske simpatije, da bi o ruskih razmerah tako sodili, kakor nasprotniki Slovanov, zlasti Nemci; a da bi nemške predsodke nadomestili z boljšimi in jasnimi nazori, tega ne dosežemo; zato se tudi ne potrudimo. Našemu navadnemu viru, nemški knjigi, ne verjamemo radi, in to po pravici. Nемец že na svet pride s predsodki proti Rusiji; njegovo zanimanje za to slovansko državo je le redkokedaj nekaljeno, nepolitično. In če Nemci potujejo po Ruskem, potem pa kaj spišejo, kaj nam doka-

žejo že na prvih stranicah svoje knjige o Rusiji? Da ne poznajo deželnega jezika, da nimajo sposobnosti za proučevanje tuje zemlje, da imajo po tem več nemškona-rodne domišljavosti in nestrpnosti v sebi! Nemška knjiga o Rusiji se skoro sleherna vrti okolo mnogotero že popisanih poglobitnih mest carstva: potuje se navadno v Petrograd, v Moskvo, v Nižnij Novgorod na veliki sejem, morebiti tudi v Krim, in kar se tu opazi in čuje iz ust Nerusov, to se tako opisuje, kakor da bi res veljalo za vso Rusijo. In tako se stare literarne razvade, netočnosti in hitre sodbe prenašajo iz knjige v knjigo, in gredo potem od ust do ust, da se kolikor možno potrdé stari krivi nazori, stari nepremišljeni predsodki. Iz takega slovtva pa je prav, da ne zajemamo. Dokler pa smo tudi na to stran navezani na nemško znanstvo, moramo biti veseli, če vendar čez dolgo zadenemo ob knjigo, ki se more zmatrati za resno in znanstveno pripravljano delo. Taka knjiga nam je zanesljiva učiteljica, a ona tudi najbolje utegne v beg zapoditi diletantske in glasovite tendenciozne pisarje. Le kjer je veda doma, tam ni kruha za nevednost in brezvestnost.

Taka knjiga, znanstven pripomoček za spoznavanje razmer ruskoslovanskih je, tako sodimo, delo, katerega naslov priobčujemo pričetkom tega spisa. Pisatelj ali bolj natanko povedano — pisateljica, ki se zakriva s psevdonomim „Th. v. Bayer“, mu je princesa Tereza bavarska. Visoka ta pisateljica ni brez voditelja preiskavala ruske države. Vzela je s seboj odlično in mnogostransko izobraženost in vse tisto, kar je mogla o Rusiji iz knjig in listin proučiti v celih desetih letih. Ona je proučila „ruski jezik, rusko slovstvo in zgodovino, običaje, socialne razmere in državne priprave“. Potem pa je potovala po Rusiji. Res si je za to pot pritrkala malo, le malo časa. Štiri tedne za Rusko, kaj je to? Šla je po znani, uglajeni poti. Vender pa je lahko potovala z večjim pridom, kakor le redkokedo more. Princesa je bila poprej prepotovala malone vso Evropo in se tako priučila gledati globoko, razmeram na dno. Rusko pot je napravila pod tujim imenom, da je tem lažje opazovala. A ona se je konečno tudi po knjigah, po teoretičnih učenostih seznanila z rečmi, ki jih je potem žive tem urnejše in lažje spoznala. Ker je znala ruski jezik, mogla je dobiti odgovor na vsako vprašanje. Bila je pa na svojem tem potu v Varšavi, v Moskvi, v Trojiškem samostanu,

ob Volgi, v Nižnjem Novgorodu, v Petrogradu; „poprek po deželi“ je potem prišla na jug in tu v stran od železnice h Kalmukom v step, odtod pa čez čudoviti Krim, v Odeso in Kijev.

Knjiga je preobložena z znanostnimi stvarmi, s citati, s statističnimi podatki in prirodoslovnimi opomnjami, navzlic temu pa je v nji še vedno mnogo prezanimivih svetlih strani, duhovitih misli, pojetičnih opisov. Vidi se, da visoka pisateljica ni hotela toliko popisavati svojega potovanja, marveč ji je bilo do tega, da razkaže vse rusko življenje. Raznolične slike, ki so jo srečavale na potu, so jo le ispodbadale, da je prezanimivo razglabala vprašanja, ki se na Rusijo nanašajo kot celoto in ki prav tačas imajo živ velepomen. Naj se nam dovoli priobčiti nekoliko takih zanimivih poberkov iz njene rečene knjige.

Vprašanje poljsko presoja princesa Tereza tako le: „Poljaki se nimajo tačas čisto nič bati za svojo vero.“ Saj ruski značaj sploh ni intoleranten. Skuša se, da bi se Poljakom po učilnicah ucepila narodnost ruska; „če pa se kaj doseže, to je drugo vprašanje“. Osnovne učilnice so ruske, veronauk in poljščina se učita v državnem, torej ruskem jeziku. Le ta je jezik uradni in v Varšavi sploh v taki veljavi, „da se more ž njim samim za silo izhajati“. — „Četudi se utegne ruska vlada v marsičem pregrešiti proti Poljakom, in Poljaki utegnejo po pravici tožiti, da jim je uprava trda in krivična, vender je dvojno gotovo: prvič, da je Poljska v Rusiji brez primere imovitejša, nego so deli nekedanje poljske države pod prusko in avstrijsko vlado, drugič pa, da so Poljaki sami tudi zakrivili sedanje svoje neprijetno politično stanje.“ Dokazil za to je dosta v zgodovini poljskih ustankov.

O razmerah zemljiških, katere so poglavitno odločilne za razmere v Rusiji, govori knjiga precej obširno. Na sedanjo zlo gospodarsko stopinjo so Rusijo potisnili premnogi zgodovinski in ekonomski uplivi, toda uplivi so nekateri potisnili tudi od zvonaj, tako na primer zamorska konkurencija, in uvaževati je naposled še nedostatke v manifestu iz 1861. leta, s katerim je kmečki stan bil osamosvojen. To se bode popravilo, meni princesa Tereza, s tem, da se snujejo kmečke banke, da se upravne razmere uravnavajo ter bližajo samoupravi kmečkih občin itd. Vender pa, kakor znano, ni še nič stalnega v tem oziru.

(Konec prihodnjič.)

Slovinci!

Letos praznujejo vsi slovanski rodovi tisočletnico slovanskega blagovestnika sv. Metoda. Pred tisoč leti sta spoznala sv. brata Ciril in Metod, da se le z materinim jezikom dá ucepiti v srca živa ljubezen do Boga; le z materinim jezikom bistriti um in krepiti narodna zavest. Tisoč let dolgo so slišali Slovenc iz javnega mesta samo še v cerkvi govoriti v slovenskem jeziku, tako da jim je mogoče bilo ohraniti ta jezik s svojo vero vred od roda do roda.

— A tudi Slovenstvu je napočila zarja boljših dni. — V naši dobi se širi omika v vse narodne kroge. Šolstvo izrekoma pa je tisti vir, iz katerega zajemajo ljudstva občno izobraženje ter versko in narodno prepričanje, ako je osnovano na jedino pravem temelji materinega jezika. Kdor ljudstvu zabranjuje njegov jezik v šole ter mu usiljuje tujo besedo, duši v njem s kruto roko najblažje čute do naroda in domovine. In žali Bog! ustanovilo se je mej nami

nemško društvo, katero pod pretvezo, da hoče otrokom svojega naroda preskrbeti pouk v materinem jeziku, ustanavlja šole po naših slovenskih krajih ter vabi vanje slovenske otroke, da jim cepi s tujim jezikom že v mlada srca mržnjo do svojega naroda.

Nasproti takemu, za nas Slovence pogubnemu deiovanju, čutili so vsi rodoljubi, da ne smemo križem rok držati in mirno gledati, kako se naša deca potujčuje, izneverja svojemu narodu in odgaja v mislih in nazorih katoličanstvu nasprotnega nemško-židovskega liberalizma. Na splošno željo je podpisani ustanovni odbor sklenil ustanoviti

Družbo sv. Cirila in Metoda

za vse slovenske pokrajine ter je predložil pravila vis. c. kr. notranjemu ministerstvu, katero jih je potrdilo.

Družbino delovanje se pričinja s tem, da se precej napravijo po pooblaščenih, ki jih postavi ustanovni odbor, podružnice, kolikor je za zdaj mogoče. Te bodo volile zastopnike za veliko družbino skupščino, katera izvoli pravilno družbino vodstvo.

Na delo torej, dragi Slovenci, za ohranitev svojega naroda in svojega jezika! Ne dajmo se motiti, če nam očitajo naši neprijatelji, da nas je malo in da se s slovenskim jezikom nikamor ne pride. Samo v Avstriji nas je sedemnajst milijonov

Slovanov, da ne štejemo onih osemdeset milijonov, kateri živé onostran naših mej. Kdor pa zna korenito slovenski jezik, on se lahko, rekli bi igraje, navadi drugih slovanskih jezikov. Mnogo naših ljudi je že našlo svojo srečo v trojedni kraljevini, zlasti pa je v Bosno in Hercegovino, priklopljeni zdaj naši Avstriji, odprta pot v prvi vrsti našim rojakom. Ne na Laškem, ne na Nemškem, kjer še domačinu prostora nedostaja, marveč v slovanskih pokrajinah avstrijskih bodo iskali zaslužka in kruha tisti Slovenci, za katere v domovini ne bi posla bilo. A prvi pomoček v to jim je slovenski jezik.

Čuvajmo torej svojo sv. vero in ž njo svoj jezik kot najimnitnejšo dedino svojih očetov, kot sredstvo prave narodne omike, kot ključ boljše bodočnosti, in ne oddajajmo teh svojih svetinj, kakor Ezav svojega prvenstva, za skledico tujčeve leče. — S tem namenom na delo!

Nebeška patrona pa, katera si je družba izbrala, sv. brata **Ciril** in **Metod**, ki sta se, sv. vero razširjajoč, prva za slovenski jezik borila in trpela, bodita naša pomočnika in izprosita našemu delu in prizadevanju božjega blagoslova!

V Ljubljani, 20. septembra 1885.

Ustanovni odbor
družbe sv. Cirila in Metoda.

Naše slike.

Cesar Fran Josip I. in car Aleksander III. Aleksandrovič.

Danes podajemo svojim bralcem sliki dveh mogočnih vladarjev, gospodarjev dveh velikih slovanskih držav.

Pač vidimo v duhu, kako bode marsikaka službena duša in marsikak zmernež sedanje kranjskoslovenske dobe o teh naših besedah namrgodil čelo; ali prosto mu. Faktične razmere so močnejše od volje posamičnikove, in zgodovinski dogodki prehajajo neusmiljeno na dnevni red o vseh poskusih glede izpremembe teh faktičnih razmer.

Cesar avstrijski šteje že sedaj med svojimi podložniki veliko večino Slovanov; njihovo število presega že sedaj število duš vseh drugih narodov avstrijskih. Pot pa, katera je avstrijski državi odkazana po naravni njeni leži in imperativni potrebi, vodi jo na istok zopet med slovanske narode, s katerimi si bode prej ali slej zopet izdatno pomnožila število svojih državljanov.

In naravni razvoj je ta, da bode, da mora Avstrija postati slovanska država.

Saj ima cesar naš med slovanskimi svojimi narodi tudi zares najvernejše podložnike, kateri so se vedno zvesto zbirali okolo Njegovega prestola, kedar je pretila državi od unanjega ali notranjega sovražnika kaka nevarnost.

O udanosti slovanskih narodov se je prepričal letos tudi sam, obiskavši Moravsko, Češko, Koroško in Hr-

vaško. Povsod so mu doneli naudušeni slovanski pozdravi „Slava!“ in „Živio!“ naproti; povsod so posamični stanovi prebivalstva tekmovali v tem, da mu podajo dokazov svoje ljubezni in udanosti. In s posebnim veseljem je naudajalo vse avstrijske Slovane, da je presvetli cesar na Češkem na vse češke ogovore odgovarjal v češkem — slovanskem jeziku.

In s kako radostjo je ves slovanski svet pozdravil poročilo, da se naš cesar snide v Kroměříži z ruskim carjem Aleksandrom III. In pozdravila sta se zadnje dni meseca avgusta vladarja dveh največjih slovanskih držav na slovanski zemlji v onem mestu, kateremu je zagotovljeno slavno ime v zgodovini našega ustavnega življenja.

Cesar Fran Josip I. je pozdravil kot gospodar Svojega velikega gosta in godba je zaigrala:

„Bože carja hrani
Silnoj državi!“

Kako velikanskega pomena so bili ti dokazi prijateljstva med našim in ruskim vladarjem, vemo še le sedaj, ko so naši podbalkanski bratje zapisali s smelimi potezami na zemljevid Evrope imenitne besede „Sъединена та България“.

Daj Bog! da bi prijateljske razmere med obema državama postale trajne, kajti ni dvojbe, da bi bile v korist obema in da bi bile velikega pomena za daljši uspešni razvoj slovanske stvari. —b.

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

Cesaričina Štefanija si je izvolila letos za dvajset dni v stanovanje divni grad Miramar. Dospela je tje proti koncu avgusta in ostala celo prvo polovico septembra. Iz Miramara je delala velika gospa pogoste izlete po suhem in po vodi. Povsod, kamor je prihajala, pozdravljalo jo je slovansko in nekoliko tudi italijansko občinstvo jako naudušeno; povsod je zapustila s svojo priljudnostjo in ljubeznjivostjo najboljši spomin svojega bivanja. — Dejali smo prej, da je italijansko občinstvo le nekoliko naudušeno pozdravljalo bodočo avstrijsko vladarico. In nismo naveli tega brez uzroka. Tržaški italijanski krogi, kateri radi demonštrujejo z marjeticami in vedo po svoje oslavljeni vsak praznik italijanske vladarske hiše, ostali so za našo cesaričino „hladni do srca.“ Najrazširjenejša italijanska lista, „L' Indipendente“ in „Il Piccolo“, nista hotela svojemu občinstvu niti naznaniti, da stanuje cesaričina v Miramarji.

Zato so pa Njeni izleti po slovenski zemlji bili pravi triumfi. Vselej, kedar se je zvedelo, da ima velika gospa priti v ta ali oni kraj, zbralo se je tam na tisoče ljudstva od blizo in daleč, in doneli so Jej naproti gromoviti klici „živila“ kot dokazi prave udanosti in ljubezni. Cesaričina je to tudi morala opaziti, ker se je okoličanskemu poslancu gospodu Ivanu Nabrgoju posebno iskreno zahvaljevala za lepe sprejeme v okolici.

Žal, da pa nekateri krogi, kateri bi morali pred vsem dobro poznati prave razmere, doslej še vedno nečejo umeti, da je Avstriji ob sinji Adriji rešitev le od Slovanstva. Žal! da se slovanski narod vedno prezira, tlači in do zdvojnosti tira; narod, kateri je večkrat z dejanji dokazal (vide: gibanje italijansko leta 1866. v Dalmaciji pred bitvo pri Visu), da neče z narodi slovanskimi tekrovati glede pravega avstrijskega domoljubja, pa protežuje in neguje. Da bi dotični krogi hoteli vsaj umeti, kako moralo si mora iz tega izvajati vsak misleč človek.

Sicer se pa nadejamo, da je bivanje presvetle cesaričine v Miramaru pripomoglo mnogo k temu, da se pojmi razbistré in razmere razjasnijo.

Pro domo. — **Mnogo naročnikov nam je izrazilo svojo nevoljo,** zakaj smo jim ustavili list za drugo poluleto češ, da bi nam bili do konca leta že poslali naročnino. Z ozirom na to opozarjamo, da nam je načelo pošiljati list le oni gospodi, katera redno plačuje svojo naročnino, kajti mi se hočemo izogniti vsakeršnemu očitaju prisilnega določiljanja lista. Komur je naš list po volji, temu bode do tega, da ga prejema redno, in gotovo ne bode pozabil poslati o ustanovljenem času naročnine. Sicer pa mislimo, da ima lastništvo, katero z velikimi troški vzdržuje list in skrbi za lepe in zanimive slike, tudi pravico zahtevati, da ga naročniki z rednim plačevanjem neznatne naročnine podpirajo.

Družba sv. Cirila in Metoda. — **Na drugem mestu prinašamo oklic te za narodni naš razvoj jako znamenite družbe,** katera bode imela po Štajarskem, Primorskem, posebno pa še po Koroškem dovolj dela, da zaduši pogubno delovanje onih življev, ki nam hočejo odtujiti našo mladino ter tako izpodrezati deblu narodnega našega življenja najpoglavitejši koren. Dolžnost nas vseh mora biti, da skrbimo za napredek in rast te družbe; saj le oni narod more resnično napredovati, kateremu se mladina poučuje v vseh potrebnih predmetih v materinem svojem jeziku.

Oziraje se na naše novo šolsko društvo, moramo pred vsem imeti pred očmi delovanje nemškega šolskega društva, katero je svoje pogubonosno delovanje razprostrlo tudi po slovenskih deželah ter celo v beli naši Ljubljani

ustanovilo zavod, na katerem bi se nam imeli takoj od nežne mladosti odtujevati slovenski otroci in kvariti značaji. Nemci vedó, koliko so danes vredne osnovne šole; oni vedó, če se v njih zasadi v nežna otročja srca seme izdajstva, da ne bodo potem dotičniki, ko odrastejo, nikdar mnogo koristili svojemu rodu, in ko bi tudi poznejšna odgoja skušala odstraniti pogubne v mladosti ucepjene pouke.

To delovanje nemškega šolskega društva so vedeli dobro oceniti naši severni bratje Čehi. In zato je ves narod ustal, da se mu v bran postavi; zato so se začeli z doslej neslišano naudušenostjo nabirati doneski za češko šolsko društvo „Ustřední Matici školskou“, kateri je namen razdirati delovanje nemškega šolskega društva. In požrtvovalnost češkega naroda se je res pokazala ogromno, kajti v teku kratkih treh let se je nabralo v ta namen malodane milijon goldinarjev, tako da so celo Nemci, kateri nabirajo za svojo šolsko društvo tudi zunaj mej naše države, a kljub temu niso mogli doslej še spraviti takega zneska vkup, bili osramočeni.

Slovenci! lotimo se zbiranja za našo družbo sv. Cirila in Metoda z isto naudušenostjo; dokažimo primeroma isto požrtvovalnost. Krajcar, ki ga kdo v ta namen položi na oltar domovine, ne mogel bi nikdar bolje porabiti. — Na delo, ustrajno delo tedaj, za plemenito stvar!

Nemške osnovne šole v Ljubljani. **Naši bralci** bodo se še spominjali, da je c. kr. mestni šolski nadzornik ljubljanski gospod Blaž Hrovat, ki sicer dosle ni še iznašel smodnika, izračunal, da je nemških za šolo godnih otrok v Ljubljani najmanje 343. Mi smo tedaj ta račun krstili „višja matematika“. — Sedaj pa ima gospod Hrovat že tudi sam priliko strmeti o omenjenem svojem računu in občudovati piramidarno svojo matematično učenost, kajti uspehi in upisovanja v novi nemški šoli, kateri je bila mestna občina primorana ustanoviti, in pa v šolo nemškega šolskega društva, dokazali so eklatantno, kako drzna je bila tolikokrat ponavljana fraza o potrebi nemških osnovnih šol v Ljubljani. — Dasi so namreč nemčurski fanatiki in tudi vlada storili vse, kar je moglo izpodbujati upisovanje v nove nemške šole, upisalo se vendar do ustanovljenega obroka ni v mestni nemški šoli več nego 6 dečkov in 24 deklic; v šolo nemškega šolskega društva, ali prav za prav kranjske hranilnice, pa 66 dečkov. Pozneje se je pač v mestno nemško deško šolo nagnalo še dvanajst dečkov; a kakor se čuje, večina njih niti ni pristojna v mestno občino ljubljansko.

V vsakem drugem mestu v Avstriji bi bilo samo po sebi umevno, da se ima v takih okolnostih šola zapreti, pri nas pa so razmere drugačne, kajti preko našega ljubljanskega polja potegne včasih ostri veter trnovski. In tako je — čuj in strmi pravica in logika! — dokazoval vladni „Ljubljanski List“, da bode morala mestna občina ljubljanska vzdrževati nemške osnovne šole, tudi ko bi imele prazne stati. In dogodki nas uče, da je narodni (kaj še! Ur.) deželni šolski svet istega mnenja, kajti je zavrgel, ako smo dobro poučeni, z vsemi proti jednemu glasu prošnjo ljubljanskega mestnega zastopa, da bi se mestna nemška deška šola opustila. Radovedni smo, kako bode razsodilo upravno sodišče, pri katerem se je v daljši vrsti sklenil pritožiti mestni zastop.

Radovedno pa tudi še vedno čakamo, kedaj bode vlada v Trstu, Gorici, Mariboru, Celji in Ptuji ukazala mestnim zastopom, da morajo ustanoviti slovenske šole, katere bi gotovo imele več učenecv, nego nemške v Ljubljani.

„Ljubljanski List“ o konfiskacijah. — Kakor vedo naši naročniki iz svoje skušnje, dogaja se slovenskim listom v Ljubljani prav pogostoma, da jih plenita državno pravdnštvo in deželna vlada. „Slovenec“, katerega je nedavno zadela jednaka usoda, omenil je, da se pri nas o zaplenah ravna čisto drugače, nego drugod, kjer se dovoljujejo druge izdaje zaplenjenih števil, ko pri nas to ni dovoljeno. „Večerna priloga“, katera čuti dolžnost vedno vihteti sulico za našo deželno vlado, spodtaknila se je o tej „Slovenčevi“ opombi in ga je hotela postaviti nekako na laž, češ, da se drugi natisi dovoljujejo, a da je treba za nje prositi. Kakor večkrat, tako se je tudi o tej priliki pokazalo glasilo visokorodnega gospoda deželnega predsednika jako slabo poučeno. Naj mu bode tedaj povedano, da smo mi že dvakrat o zaplenah prosili dovoljenja za priredbo druge izdaje, a da nam je prošnja obakrat bila odbita. **Take so zares naše tiskovne razmere.** Ako jih oficijozno uredništvo ne pozna, tedaj naj se pouči o njih pri velikem svojem inšpiratorji; ako jih pa pozna, tedaj je vedoma pisalo neresnico, kar bi nas pri tem listu seveda nikakor ne presenetilo.

„Pozabljeni grobovi!“ koliko vas štejejo naša pokopališča! In med pozabljeni je, žal! marsikdo, ki je živeč pošteno trudil se za blaginjo naroda. Na njegovi gomili „ne stoji ne križ ne kamen.“ Več nego leto dni je že minilo, odkar so položili v gorotansko zemljo v visokih Kortah nesrečnega našega Božiča. Lepo mu je tekla njega dni slovenska beseda. Napisal je v nji troje knjig. Krepko se je boril v predtaborski dobi v celovškem „Slovenci“ za pravice našega teptanega naroda. Bil je jeden izmed prvih, ki so okušali nepopisno grenko čašo, namenjeno vsakemu značajnemu slov. uredniku. Do dna je izpraznil čašo preganjanja. Zdaj počiva. Noben spomenik ti ne kaže gomile tega slovenskega trpina. Slovenci! naša dolžnost je, da mu ga omislimo. „Slovan“ se rad pridružuje tukajšnjemu „Slovenču“, ki je jel zbirati v to zvrho. Vsak donesek bode hvaležno sprejemal. Rojaki! pokažimo, da so nam drage in mile gomile naših bojnikov za sveto slovensko stvar. Uredništvo „Slovanovo“ bode dragovoljno sprejemalo darove in jih odvajalo gospodu Antonu Žlogarju, duhovnemu pomočniku pri Sv. Jakobu v Ljubljani, kateri je prevzel skrb za primeren spomenik na grobu veleza-sluznega tega rodoljuba.

Ed. Jelínka „Slovanský Sborník“ je v svojem devetem in desetem letošnjem zvezku priobčil Jana Hudca prevod krasnega življenskega načrta dr. Ivan Tavčarjevega „Kuzovci“.

Lične platnice za „Ljudske knjižice“ prvi del se dobivajo po 30 kr. pri založnici Jan. Leonovi tiskarni v Mariboru. — O ravnokar končanem prvem delu prvega tečaja tega jako koristnega slovstvenega podjetja bode nam še prilika izpregovoriti obširneje; za sedaj le priporočamo vsakemu prijatelju slovenskega slovstva, da skrbi za razširjanje „Ljudske knjižice“, katera je prav spretno urejevana in se odlikuje z izredno nisko ceno.

Slovensko dramatsko društvo je poslalo gospoda Ignacija Borštnika na svoje stroške v dramatsko šolo na Dunaj, da se tam izobrazí ter osnuje potem v Ljubljani slovensko dramatsko šolo in stalno slovensko gledališko družbo. Gospod J. Borštnik — na odru znan z imenom Gorazd, — je prav nadarjen mož, in čestitati moramo odboru slovenskega dramatskega društva, da je to spoznal. Čestitati mu moramo pa tudi na tem znamenitem sklepu, kajti ž njim nam je dokazal, da si je svoje naloge dobro v svesti in da deluje zistematsko v to, da zadobimo v beli Ljubljani stalno slovensko gledališče.

Preuzvišeni vladika Strossmayer in slovenski dijaki. 2. avgust t. l. je bil za abiturijente mariborskega in celjskega gimnazija slave in veselja poln dan. Priredili so namreč v Šmariji Metodovo svečanost, ki se je

sijajno vršila. Pokazali so, da so res krepke mladike staroslovenske korenine; da so vredni potomci, vrli unuki onih pradedov, katere sta sv. Ciril in Metod privedla v raj krščanstva in omike. Žal! da se jim ni izpolnila najgorša želja: da bi pri svečanosti v svoji sredini videli največjega Slovana, preuzvišenega vladiko Strossmayerja. Važni posli so ga odtegnili isti dan k nekemu rodoljubu hrvaškemu. Vender slovensko mladino je hotel videti. Zato je vse pri svečanosti zbrane dijake povabil, naj ga 3. avgusta obiščejo na Slatini. Z nepopisno radostjo so sprejeli to povabilo. Veselje, kakeršnega še niso občutila njih srca, žarelo je na obrazih, ko so se odpravljali na slaven pohod. Vihrajoče trobojnice in burne pesmi so oznanjale od Šmarija do Slatine, da gredo slovenski abiturijenti velevažno pot. Čarobno je bilo res čuti, kako so vreli iz mladih grl grmeči glasovi, kako so odmevale gore slovenske, po katerih zaman stezajo sovragi pohlepne roke.

Ko je dospel naudušeni roj v prijazno Slatino, krene deputacija poklonit se preuzvišenemu vladiki. „O zdrava mi, veledraga mladina slovenska, o zdrava mi!“ zaklical ji je nedosežni uzor pravega Slovana. Neka strahota in lahek trepet sta preletela iznenadejano deputacijo. Kako tudi ne? — Prvi Slovan, prvi vladika, ki plamti le za duševno in gmotno blaginjo toli ljubljenskih Slovanov, stiskaval je roke unetim slovenskim dijakom! Da! ko jim ne bi bilo že gorelo srcé za mater Slavo, — isti trenotek bi se jim bil unel neugasljiv plamen brezmejne narodne ljubezni! — Pazljivo je potem poslušal odlični rodoljub srčen pozdrav slovenskih dijakov. Ko je zaslišal besede: „... Kaka radost za nas, da gledamo od obličja do obličja Metoda novega veka!“ ... se je spoštljivo priklonil. Ginjen je bil v dnu blagega srca. Jasne oči mu zatemné biserne solze. Zdelo se nam je, da je razkril tenek, prozoren oblček zlato solnce. — Kar je potem govoril, so sicer čutila razburjena srca, a jezik neumrjočih besedi povedati ne more. Da bi jih pač bila slišala vsa slovanska mladina; da bi jih bil čul ves slovanski svet! „Bog in narod!“ poudarjal je zaporedoma. O združenji Jugoslovanov je govoril s svetim naudušenjem. Da živi jedino le svojemu uzvišenemu smotru, pričala je vsaka beseda. In kako je unemal mlada srca za narodni boj? Kako je milo tožil, da ruje peklenska sila narodnih sovragov neprenehoma; da je njih pošastna slast zaprečila romanje na Velegrad, ki ga je tako željno pričakoval. — A koj je zasijal neki čut na njegovem obrazu, ki je razodeval sladko nado: da bo kmalu triumfovala Slava! „Ob taki skali, kakeršna je slovanska mladina, razbilo in razpršilo se bode sovražno valovje.“ dejal je, podal še vsakemu roko ter poljubil vsakemu žareči obraz. Deputacija je zapustila solznih oči in ginjenega srca svetišče, v katerem je videla brleti najsvitlejšo zvezdo slovansko.

Popoldne so priredili dijaki skupno zabavo v gostilni gospoda Božiča. K nji se je zbralo mnoko odlične gospode slovenske, hrvaške in celo srbske. Pesem se je vršila za pesmijo v različnih jugoslovanskih jezikih. Vse je bilo najboljšo volje. Kar se začuje radosten klic: „Strossmayer! Strossmayer!“ Bliskoma se je razširila vest po celi družbi; veselje prikipi do vrhunca; oči so se brzo ozirale, cd kod li prihaja ljubljene slovenski? Gromoviti živio! slava! živio! zadoni, da se je razlegalo v sinje nebo in glejte: uzorni vladika stoji med razburjeno množico. Kdo se je nadejal take časti? Kedaj je doletelo tako odlikovanje slovenske dijake? O! to so bili trenotki, polni radosti, prepolni viharnega naudušenja. „Bože živi!“ zapelo se je izborno. Posebno pa je preuzvišenemu vladiki omilila rajska pesem: „Slovenec sem!“ Strmé jo je poslušal. Zopet smo videli igrati v njegovih jasnih očeh biserne solze! Zopet smo opazili, kako blago srce ima ponos in dika slovanska! — Koj vse utihne. Strossmayer prične govoriti. Besede, kakeršne teko le iz njegovih ust, očarale so mnogobrojne goste. „... Ostani na veke taka, veledraga mi mladina slovenska!“ zaupil

je glasno ter se poslovil. Živio in slava klicev ni bilo konca ni kraja. Tresle so se gore slovenske in hrvaške ter odmevale buren pozdrav, ki je grmel njih najodličnejšemu sinu. Slavnostni govornik šmarijske svečanosti je še potem v krepkih, jedrnatih besedah povelil čeval prvega Slovana ter napil bratskim rodod jugoslovanskim, ki imajo to ogromno prednost pred vsemi Slovani, da se je iz njih rodil Strossmayer.

Bujni zbor „Naprej zastava Slave!“ je končal znamenito slovesnost. Dijakom in gotovo vsem drugim gostom bode ostala vedno v svežem spominu. Prej nas bode objela bela smrt, prej nas bode obilil leden znoj, nego nam bode izginil iz srca ta slavni dan. — Posebno pa slovenski abiturijenti, mariborski in celjski, katerim stojé ravno odprta mnogoštevilna pota življenja, smejo se s ponosom ozirati na 2. in 3. avgust. Kdo zna, bode li jih doletela kedaj še taka čast? A naj jih zažene vihar na sever ali jug, naj jih mila ali nemila usoda razkropi po celem svetu, zlate besede Strossmayerjeve naj jim vedno zvené po ušesih: „Ostani na veke taka, veledraga mi mladina slovenska!“
G. G.

Slovenske knjige. — Gosp. J. Flis, špirituval v duhovenskem semenišči v Ljubljani je spisal, izdal in

založil epohalno delo z naslovom: „Stavbinski zlogi, zlasti krščanski, njih razvoj in kratka zgodovina z dodatkom o zidanji in popravljani cerkev.“ Str. 176, v tekstu 145 slik, pridejanih je še temu 305 slik, 4°. Cena 6 gl. 50 kr. Tisek „Katoliške Tiskarne.“ Knjiga stoji pisatelja čez 4000 gl. Izvrstna knjiga zasluđuje, da si jo vsak omisli, kdor le more.

„Kmetom v pomoč.“ Ponatis iz uvodnih člankov „Slovenčevih“. Pisatelj knjigi je g. Ivan Bolec, župnik v Fužinah. Strani 144, cena 30 kr. po pošti.

„Družba sv. Mohorja“ razpošilja letos udom naslednje knjige: 1. Koledar; 2. Življenje Marije in sv. Jožefa. IV. snopič. Spisal Janez Volčič; 3. Sveta brata Ciril in Metod, slovanska apoštola. Spisal Matija Majar Ziljski; 4. Zgodovina svete katoliške cerkve. Spisal dr. Ivan Križanič. II. zvezek; 5. Slovenski Pravniki. Spisal dr. Ivan Tavčar. III. snopič. Pouk o najpotrebnejših zakonih; 6. Slovenske večernice za pouk in kratek čas.

Jurčičevih zbranih spisov V. zvezek je ravnokar izšel. Vsebina so mu naslednje povesti: Hči mestnega sodnika; Nemški válpet; Sin kmetskega cesarja; Lipe; Pipa tobaka; V južni krajini.

Ostali slovanski svet.

Velika in lepa slavnost se je vršila dne 8. septembra v Djakovu: slavnost sedemdesetletnice Strossmayerjeve in petintridesetletnice njegovega vladikovanja. Zastopniki vsega hrvaškega naroda — iz Hrvaške in Slavonije, Dalmacije in Istre, Bosne in Hercegovine — bili so ta dan zbrani v neznatnem Djakovu, katero je znano in slavno postalo po sedanjem svojem vladiki. Kdor pa ni mogel priti osebno, poslal je brzozjavno čestitko velikemu slavljencu. Med poslednjimi je bilo tudi mesto ljubljansko. — Tudi v Požegi, kamor je prišel vladika Strossmayer, da pozdravi cesarja in kralja, napravljaj mu je hvaležni narod tako naidušene ovacije, da zaradi njih še sedaj trga po kostéh mažarske časnikarje. — Tako vedo narodi izkazovati hyaležnost velikim svojim možem.

Cesaričina Stefanija se uči hrvaški jezik, kateri, kakor je našim bralcem že znano, prav dobro govori veliki Nje soprog. Naj bi se z učenjem tega lepega slovanskega jezika plemenito Nje srce naklonilo udanim Jej slovanskim narodom.

Srbski narodni cerkveni kongres je začel dne 23. septembra zborovati v Sremskih Karlovcih. — Kakor znano, prizadeva si mažarska vlada na vse kriplje, da bi vzela srbskemu narodu na Hrvaškem in Ogrskem znamenito njegovo cerkveno samoupravo, ob kateri se morajo razbiti vsi poskusi mažarizacije. Zato je proti jasnim določbam postave, katera volitev patrijarha — najvišjega cerkvenega glavarja prepušča kongresu, imenovala do skrajnosti udanega jej Germana Angjelića za patrijarha, cerkveni zbor, ki tega naimenovanja z izvolitvijo ni hotel sankcionovati, pa je razpustila. Ker je bilo pričakovati, da bi takoj razpisane nove volitve ne imele ugodnega uspeha za njene nakane, čakala je vlada ž njimi do letos. V tem pa so Angjelićeve krejature in vladni organi storili vse mogoče, da bi bili zagotovili na cerkvenem zboru vladi udano večino, katere glavna dolžnost bi potem bila, prepustiti Mažarjem najpoglavitejše točke cerkvene samouprave in tako tudi Srbe izročiti na milost in nemilost pomažarjenju.

A narod srbski je bil oprezen. Proti vsakemu pričakovanju Angjelića in mažarske vlade izvršile so se volitve tako, da ima na cerkvenem zboru odločno narodna stranka 59, vladna pa samo 13 poslancev. Takoj ko je

bil znan izhod volitev, bili bi Mažarji najraje sklicanje cerkvenega zbora odložili; ali važne upravne zadeve in pa strah pred veliko razburjenostjo, katera med srbskim narodom na južnem Ogrskem raste brez tega od dne do dne zaradi mažarskega samosilstva, primorala jih je vender, da so se slednjč odločili za otvorjenje cerkvenega zbora.

Znano je, da srbski narod neče priznati Germana Angjelića za zakonitega vrhnega poglavarja svoje cerkve in da je razburjenje proti njemu posebno tedaj dospelo do vrhunca, ko je svojim mažarskim zapovedovalcem na ljubo prepovedal praznovati letos praznik svetih slovanskih blagovestnikov Cirila in Metoda. Večina srbskih poslancev je bila izvoljena tudi največ zato, ker so se svojim volilcem obvezali, da bodo storili vse, da se usiljeni patrijarh nadomesti s pravim, postavno izvoljenim.

Nasproti takemu, iz volje narodove izšlemu zboru, bilo bi mažarski vladi pač potreba največje opreznosti; a namesto te pokazali so zopet svojo mažarsko brutalnost, zaradi katere bode vsakemu samostvestnemu Srbu vskipel še huje srd do njihovega gospostva.

Da si je namreč poslovni in razpravni jezik cerkvenega zbora jezik srbski, govoril je vender vladni poverjenik Čeh — ali kakor se ta mož piše Cseh — pozdrav jedino le v mažarskem jeziku.

Poslanec Dimitrijević je sicer prosil, da bi se v bodoče govori vladnega poverjenika čitali vedno tudi v srbskem jeziku, a zbor je z burnim odobravanjem pritrdil poslancu Jaši Tomiću, ki je nasproti temu dejal: „Razpravni jezik zbora je srbski; bil bi nevaren praecedens, ko bi prosili vladnega poverjenika za prevod. Slišali smo neke besede, a razumeli jih nismo. Ne zmenimo se torej za nje, temveč preidimo preko njih na dnevni red.“

Te besede bodo našle isto tako naidušen odmev, kakor pri članih cerkvenega zbora, tudi pri narodu, kateri skrbno pazi, kaj se godi v Karlovcih. In svoje ravnaje utegnejo Mažarji v kratkem hudo obžalovati, kajti kdor seje veter, ta žanje vihar.

In gospoda šovinisti pod „Blocksbergom“ sejejo veter. — Kaj drugega je pač, ako na samoupravnem srbskem cerkvenem zboru v samoupravni trojedni kraljevini, v kateri mažarski jezik nima

niti najmanjše pravice, govore le mažarski? Kaj drugega je, ako njihovi časniki v velikanskem precenjevanji svoje veljave in po naključni pridobljene moči mažarskega naroda očitajo vladarju samemu, da ni ravnal pravilno, ko je na Svojem potovanju po Hrvaškem govoril nemški in ne mažarski? — In vihar, ki pride čez nje, zamoril bode umetno vzgojena in nenaravno proti nebu sileča mažarska drevesa. — Po viharji pa bode o zopet zjasnenem nebu vzhajalo nad njimi — solnce slovansko.

Za „Ustřední Matici školskou“ so nabrali jedini „Národní Listy“ v Pragi od 1. januarja do 24. septembra t. l. čez 98 000 gold. Poleg ostalih zbirek, katerih imajo Čehi jako mnogo, je to v resnici ogromen znesek.

Naturam si expellas furca, tamen usque recurret. Komedija, kakeršno so uprizorili Mažarji letos že nekolikokrat, ponavljala se je zopet od 5. do 10. septembra. Z velikimi sijajnostimi so se imenovane dni sprejemali in gostovali na mažarskem globusu oni Poljaki, ki so prišli v Peštbudim pogledat, kako so Mažarji pred vsem svetom razstavili — ne svojo omiko, ampak — svoj jezik in svoj šovinizem. Sijajni sprejem, ki so ga napravljali mažarski „vladarji sveta“, imel je dokazati, da so si Poljaki in Mažarji najbližji bratje; imel je — vsaj po mnenju mažarskih politikov in časnikarjev — vsaj Slovanom pokazati, da so Poljaki izgubljeni za Slovanstvo. Kako se jim je posrečilo to dokazati, o tem nam pripovedujejo v Turčanskem sv. Martinu izhajajoče „Narodne Noviny“ tako-le:

„Najnovejši peštanski gostje, Poljaki, peljali so se dne 5. t. m. skoz Vrutke in Sv. Martin. Županijsko uradništvo, na čelu mu podžupan Ljudevit Lehotský, delalo je z mrzlično naglostjo priprave za njihov sprejem in njihovo oslavljenje. Vruška železnična postaja se je oblekla praznično; dvorana je bila okrašena z eksotičnimi rastlinami, kolodvor s transparentom in lampijoni in okna so bila osvetljena. Transparent je bil mažarski. Ob 10. zvečer se je pripeljal vlak iz Krakovega s 120 gosti. Iz skupine županijskih, sodniških in železničnih uradnikov, ki so bili jedro demonstrantov, stopil je podžupan Ljudevit Lehotský in je spustil nad Poljake dolgo mažarsko „govorancijo“. Skupina Poljakov je naraščala. S početka so vsi poslušali; potem pa so se začeli čuditi: „saj ne razumemo ničesar!“ Prav odleglo jim je, ko je bilo govora konec, in iz zgolj uljudnosti menda je odgovoril kratko župan Szlachetowski. Potem so odšli vsi v železnično gostilnico. Toda kako se sporazumeti? Poljaki niso hoteli po nemški, naši Mažarji ne po slovaški. Zadolvoljili so se tedaj s početka z obojestranskim kričanjem blagoglasnega „čljen“. V tem pa je prišel rešitelj iz te komične situacije. „Věd sme my Slovaci!“ oglasil se je nekdo, in naši ljubeznjivi hanofili so se spustili začudeni in obveseljeni v pogovor s slovaškimi mažaroni. In ni bilo slišati več mažarske besede. Začeli so se razločevati glasovi: „Niech żyją Slowiane! Vszyszei Slowiane niech żyją!“ — Sam Bog vedi, od kod se je to vzelo; toda ti glasovi so se množili. Poljaki so se ogreli in mnogi so začenjali objemati one, ki so jih pričakali, kot Slovake in ne kot Mažarje. Aranžerji sprejema so veleli eiganom zaigrati: „Jeszcze Polska nie zgyneła“, toda ti so zasvirali „Hej Slovane!“ Nastal je velik hrup, začelo se je klicati „Slava!“ in od tega trenutka je postalo vse drugače, kakor so si želeli mažarizatorji.

Temu zanimivemu poročilu ni pač treba mnogo dostavljati. Poljaki so bili jednaki Bileamu, ki je bil primoran blagoslovljati v tem, ko je od doma odšel s čisto drugim namenom. Pač res, da kri ni voda.

„Chwila“, imenuje se velik dnevnik, ki je začel v poljskem jeziku izhajati v Varšavi dne 1. m. m. List se odlikuje posebno s svojimi izvornimi dopisi iz Galicije in vseh znamenitejših mest ruske države.

Na grobu slavnega ruskega pisatelja in pesnika Ivana Sergjejeviča Turgenjeva na Volkovem pokopališču pri Petrogradu odkrili in blagoslovili so 3. septembra velik spomenik. Načrt za ta spomenik je izdelala gospa Z. A. Polonska, soproga znanega pesnika Polonskega.

Predno se je spomenik odkril, vršile so se na grobu pokojnikovem zadušne molitve v navzočnosti najznamenitejših ruskih v Petrogradu živečih slovstvenikov, velikih dostojanstvenikov in ogromne množice naroda, katera ni niti vsa našla prostora na pokopališču.

Spomenik je iznenadil vse navzočne s svojo priprostostjo in izredno lepoto. Na obširnem marmornem podstavci stoji namreč posebno znamenito in verno po življenju izgotovljeni doprsni kip pesnikov z jedinim dostavkom „Turgenjev“. Dneva rojstva in smrti, katera sta navadna na grobnih spomenikih, mora vedeti vsak omikan Rus.

Banka „Slavija“ nam je poslala svoje poslovno poročilo za leto 1884.

Prepričali smo se iz njega, da je tudi v preteklem letu prav sijajno napredovala in si pridobila splošno zaupanje po vsi naši državi.

Članov je štela koncem preteklega leta 206.587. Njene poroštvne in rezervne zaloge so znašale 6.520.517 goldinarjev 97 kr., efektni inetek pa 6.346.551 gld. 9 kr. Za škode je izplačala svojim članom od leta 1869. — torej v šestnajstih letih svojega obstoja — zares lepo vsoto **9,180.901 gld. 14 kr.**

Mi se iz srca radujemo na sijajnem uspehu tega velikega slovanskega zavoda ter mu želimo tudi v bodočnosti kar največjega napredka.

Doneski za Božičev spomenik v Kortah:

Ivan Hribar	3 gld. — kr.
dr. Ivan Tavčar	3 „ — „
Ivan Vrhovnik, kapelan v Naklem.	1 „ — „
Valentin Alijančič, kapelan v Šmartnem	1 „ — „

Denašnje številko smo poslali vsem dosedanjim naročnikom, prihodnjo bodo prejeli pa le oni, ki naročnino o pravem času ponove.

Listnica upravnitva:

Slavno bralno društvo v Borovnici: Naročnine imate 40 kr. plačane za prihodnje leto.

Velec. g. dr. F. Z. v K. na Č.: 4 gld. ste poslali preveč in smo jih vzeli na račun prihodnjega leta. G. Luznik učitelj v Komnu: Štev. 16 je bila konfiskovana.

Velec. g. J. K. v B.: Za letošnje leto ste plačali vso naročnino.

Velec. g. Štefan K. v O.: Vaša naročnina je bila plačana do 30. septembra.

Velec. g. J. D. na S.: S poslanim zneskom je Vaša naročnina plačana do konca leta.

Velec. g. dr. D. P. v K.: 13. štev. nimamo več.

Velec. g. gospodična M. P. v O.: Ker naš list ne pri- naša označil, obžalujemo, da ne moremo ustreči Vaši želji.

„Slovan“ izhaja 1. in 15. dan vsakega meseca. Cena mu je za unanje naročnike za vsé leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld., za polu leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld.; za dijake pa: 3 gld. 60 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošilajo upravništvu, dopisi pa uredništvu na Kongresnem trgu štev. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo. — Za inserate se plačuje za navadno dvo- stopno vrsto, če se tiska jedenkrat 8 kr., če se tiska dvakrat 7 kr., če se tiska trikrat 6 kr., če se pa tiska večkrat, po dogovoru.